

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

31. märts 1993*

[...]

Liidetud kohtuasjades:

C-89/85,

- 1) **A. Ahlström Osakeyhtiö** (Helsingi),
- 2) **United Paper Mills Ltd** (Valkeakoski), Joutseno-Pulp Osakeyhtiö (Joutseno) õigusjärglane,
- 3) **Kaukas Oy** (Lappeenranta), Oy Kaukas AB (Lappeenranta) õigusjärglane,
- 4) **Oy Metsä-Botnia AB** (Espoo), Kemi Oy (Kemi) õigusjärglane,
- 5) **Oy Metsä-Botnia AB** (Espoo),
- 6) **Metsä-Serla Oy** (Helsingi), Metsäliiton Teollisuus Oy (Espoo) õigusjärglane,
- 7) **Veitsiluoto Oy** (Kemi), Oulu Oy (Oulu) õigusjärglane,
- 8) **Wisaforest Oy AB** (Pietarsaari), Oy Wilh. Schauman AB (Helsingi) õigusjärglane,
- 9) **Sunila Osakeyhtiö** (Sunila),
- 10) **Veitsiluoto Oy** (Kemi),
- 11) **Finncell** (Helsingi),
- 12) **Enso-Gutzeit Oy** (Helsingi),

mis kõik on Soome õiguse alusel asutatud ja tegutsevad ettevõtjad, esindaja: *rechtsanwalt* A. von Winterfeld, Köln, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o E. Arendt, 8-10 rue Mathias Hardt,

hagejad,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunikud A. McClellan ja G. zur Hausen ning komisjoni õigustalituse ametnik P. J. Kuyper, keda abistas S. Böse,

* Kohtumenetluse keel: inglise ja saksa.

Belmont European Community Law Office, Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

C-104/85,

Bowater Incorporated (Darien, Connecticut, Ameerika Ühendriigid), esindajad: D. Vaughan, *QC*, ja *solicitor* D. F. Hall, Linklaters & Paines, London, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud B. Clarke-Smith ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

C-114/85,

The Pulp, Paper and Paperboard Export Association of the United States (Bethlehem, Pennsylvania, Ameerika Ühendriigid), mille liikmeteks on järgmised Ameerika Ühendriikide ettevõtjad:

- 1) **The Chesapeake Corporation** (West Point, Virginia),
- 2) **Crown Zellerbach Corporation** (San Francisco, California),
- 3) **Federal Paper Board Company Inc.** (Montvale, New Jersey),
- 4) **Georgia-Pacific Corporation** (Atlanta, Georgia),
- 5) **Scott Paper Company** (Delaware, Pennsylvania) ja
- 6) **Weyerhaeuser Company** (Tacoma, Washington),

esindajad M. Waelbroeck ja A. Vandencastele, Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o E. Arendt, 8-10 rue Mathias Hardt,

hagejad,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud B. Clarke-Smith ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

keda toetab:

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: *Principal Assistant Treasury Solicitor* Timothy Pratt ja Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, keda abistas professor Rosalyn Higgins, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, Ühendkuningriigi suursaatkond, 14 boulevard Roosevelt,

menetlusse astuja,

C-116/85,

St Anne-Nackawic Pulp and Paper Company Limited (Nackawic, New Brunswick, Kanada), esindaja: D. Voillemot, Pariis, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o J. Loesch, 8 rue Zithe,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud B. Clarke-Smith ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

C-117/85,

International Pulp Sales Company (New York), esindajad: I. Van Bael ja J. F. Bellis, Brüssel, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud B. Clarke-Smith ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

C-125/85,

Westar Timber Limited (Kanada), esindajad: C. Stanbrook, *QC*, ja M. Siragusa, Rooma, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud K. Banks ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

keda toetab:

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: *Principal Assistant Treasury Solicitor* Timothy Pratt ja Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, keda abistas professor Rosalyn Higgins, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, Ühendkuningriigi suursaatkond, 14 boulevard Roosevelt,

menetluse astuja,

C-126/85,

Weldwood of Canada Limited (Kanada), esindajad: *barrister* Christopher Prout ja *barrister* Alice Robinson ning J. M. Cochran, Wilkie Farr & Gallagher, Pariis, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud K. Banks ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

keda toetab:

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: *Principal Assistant Treasury Solicitor* Timothy Pratt ja Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, keda abistas professor Rosalyn Higgins, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, Ühendkuningriigi suursaatkond, 14 boulevard Roosevelt,

menetlusse astuja,

C-127/85,

MacMillan Bloedel Limited (Kanada), esindajad: C. Stanbrook, *QC*, *rechtsanwalt* P. Sambuc ja *rechtsanwalt* dr D. Schroeder, Köln, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud K. Banks ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

keda toetab:

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: *Principal Assistant Treasury Solicitor* Timothy Pratt ja Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, keda abistas professor Rosalyn Higgins, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, Ühendkuningriigi suursaatkond, 14 boulevard Roosevelt,

menetlusse astuja,

C-128/85,

Canadian Forest Products Limited (Kanada), esindajad: C. Stanbrook, *QC*, ja M. Siragusa, Rooma, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud K. Banks ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

keda toetab:

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: *Principal Assistant Treasury Solicitor* Timothy Pratt ja Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, keda abistas professor Rosalyn Higgins, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, Ühendkuningriigi suursaatkond, 14 boulevard Roosevelt,

menetlusse astuja,

C-129/85,

Fletcher Challenge Canada Limited (Kanada), esindaja: C. Stanbrook, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, advokaadibüroo Elvinger & Hoss, 15 Côte d' Eich,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: komisjoni õigusnõunik A. McClellan, komisjoni õigustalituse ametnikud K. Banks ja P. J. Kuyper ning N. Forwood, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, c/o komisjoni õigustalituse esindaja Roberto Hayder, Wagner Centre, Kirchberg,

kostja,

keda toetab:

Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi valitsus, esindajad: *Principal Assistant Treasury Solicitor* Timothy Pratt ja Lucinda Hudson, Treasury Solicitor's Department, keda abistas professor Rosalyn Higgins, *QC*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis, Ühendkuningriigi suursaatkond, 14 boulevard Roosevelt,

menetlusse astuja,

mille esemeks on nõue kinnitada, et komisjoni 19. detsembri 1984. aasta otsus EMÜ asutamislepingu artikli 85 alusel menetluse algatamise kohta (IV/29.725 – Puidutselluloos) (EÜT L 85, 26.3.1985, lk 1) on õigustühine,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja esimees G. C. Rodríguez Iglesias, kohtunikud M. Zuleeg, R. Joliet, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse,

kohtujurist: M. Darmon,

kohtusekretär: vanemametnik H. A. Rühl,

kuulanud ära ettekandja-kohtuniku ettekande,

olles kuulanud 7. juuli 1992. aasta kohtuistungil ära kohtujuristi arvamuse,

on teinud järgmise

otsuse

I — Sissejuhatus

1. Euroopa Kohtu kantseleis ajavahemikul 4.–30. aprill 1985 registreeritud hagiavaldustega algatasid Soome ettevõtjad A. Åhlström Osakeyhtiö, Joutseno-Pulp Osakeyhtiö õigusjärglane United Paper Mills Ltd, Oy Kaukas AB õigusjärglane Kaukas Oy, Kemi Oy õigusjärglane Oy Metsä-Botnia AB, Oy Metsä-Botnia AB, Metsäliiton Teollisuus Oy õigusjärglane Metsä-Serla Oy, Oulu Oy õigusjärglane Veitsiluoto Oy, Oy Wilh. Schauman AB õigusjärglane Wisaforest Oy AB, Sunilä Osakeyhtiö, Veitsiluoto Oy, Finncell ja Enso-Gutzeit Oy (edaspidi “Soome hagejad”), Ameerika Ühendriikide tootja Bowater Incorporated (edaspidi “Bowater”), Ameerika Ühendriikide ettevõtjad The Chesapeake Corporation, Crown Zellerbach Corporation, Federal Paper Board Company Inc., Georgia-Pacific Corporation, Scott Paper Company ja Weyerhaeuser Company (edaspidi “KEA liikmed”), Kanada ettevõtja St Anne-Nackawic Pulp and Paper Company Ltd (edaspidi “St Anne”), Ameerika Ühendriikide ettevõtja International Pulp Sales Company (edaspidi “IPS”), Kanada ettevõtja Westar Timber Ltd (edaspidi “Westar”), Kanada ettevõtja Welwood of Canada Ltd (edaspidi “Welwood”), Kanada ettevõtja MacMillan Bloedel Ltd (edaspidi “MacMillan”), Kanada ettevõtja Canadian Forest Products Ltd (edaspidi “Canfor”) ja British Columbia Forest Products Ltd, käesoleval ajal Fletcher Challenge Canada Limited (edaspidi “British Columbia”), EMÜ asutamislepingu artikli 173 teise lõigu alusel hagimenetlused, mille esemeks on nõue kinnitada, et komisjoni 19. detsembri 1984. aasta otsus 85/202/EMÜ EMÜ asutamislepingu artikli 85 alusel menetluse algatamise kohta (EÜT L 85, 26.3.1985, lk 1) on õigustühine.

2. Oma 16. detsembri 1987. aasta määrusega liitis Euroopa Kohus kõnealused kümme kohtuasja menetluse läbiviimiseks ja kohtuotsuse tegemiseks.

3. Vaidlusaluses otsuses leidis komisjon, et nelikümmend puidutselluloositootjat ja kolm puidutselluloositootjaid ühendavat kutseühingut on hindade omavahelise kooskõlastamisega rikkunud asutamislepingu artikli 85 lõiget 1. Komisjoni otsuse 43st adressaadist 36le määrati trahvid vahemikus 50 000 – 500 000 eküüd.

A. Toode

4. Väidetava kooskõlastamine objektiks olnud tooteks oli valgendatud sulfaattselluloos, mis saadakse tselluloosi keemilisel töötlemisel ja mida kasutatakse kõrgkvaliteetse paberi tootmisel.

5. Valgendatud sulfaattselluloosi toodetakse nii okas- kui lehtpuupuidust. Kuna okaspuupuidul on pikemad ja tugevamad kiud, on okaspuupuidust valmistatud tselluloos parema kvaliteediga. Nende kahe tootekategooria raames jagunevad tselluloosiliigid veel kahte alamrühma: põhjapoolsetes riikides suhteliselt aeglaselt kasvanud metsast valmistatud tselluloos ja lõunapoolsetes riikides kasvanud metsast valmistatud tselluloos. Sellise jaotuse alusel on kujunenud välja neli hinnataset, mida kohaldatakse (kahanevalt) põhjapoolsete riikide okaspuupuidust, lõunapoolsete riikide okaspuupuidust, põhjapoolsete riikide lehtpuupuidust ja lõunapoolsete riikide lehtpuupuidust valmistatud tselluloosile.

6. Paberit toodetakse erinevate tselluloosiliikide segust, mille koostis sõltub omadustest, mida tootja soovib paberile anda, ja tootja käsutuses olevatest tootmisvahenditest. Erinevad tselluloosiliigid on kõikides tootekategooriates suurel määral omavahel asendatavad, ent kui segu koostis on juba kindlaks määratud, ei ole tootjad huvitatud selle muutmisest, kuna ei soovi kohandada oma tootmisvahendeid ega viia läbi aja- ja rahamahukaid katsetusi.

7. Tootja seisukohalt moodustab tselluloosi hind 50–75% paberi hinnast.

B. Tootjad

8. Käsitletaval ajal müüs ühenduses tselluloosi enam kui 50 ettevõtjat. Enamik neist tegutses Kanadas, Ameerika Ühendriikides, Rootsis ja Soomes. Müük toimus ühenduses asuvate tütarühingute, müügiesindajate või filiaalide kaudu. Sageli esindas üks müügiesindaja mitut tootjat.

9. Kõik Soome ettevõtjad olid Finncell'i liikmed, erandiks oli vaid Enso-Gutzeit, mis loobus liikmelisusest 31. detsembril 1979. 1918. aastal loodud Finncell'i eesmärk on nii kodumaisel turul kui välismaal omaenda nimel ja arvel müüa oma liikmete poolt toodetud tselluloosi. Sel eesmärgil kehtestab Fincell hinnad ja jagab oma liikmete vahel talle laekunud tellimused.

10. Ameerika Ühendriikide hagejad, välja arvatud Bowater, olid Ameerika Ühendriikide Pulp, Paper and Paperboard Export Association'i (varasema nimetusega Kraft Export Association; edaspidi "KEA") liikmed. KEA loodi 10. aprilli 1918. aasta seaduse Webb Pomerene Act alusel, mille kohaselt võivad Ameerika Ühendriikide äriühingud ekspordi ühise edendamise eesmärgil asutada liite, sattumata vastuollu Ameerika Ühendriikide monopolivastaste õigusaktidega. Muu hulgas lubab see seadus tootjatel vahetada teavet välismaal oma toodete turustamise kohta ja leppida kokku ekspordihindades. IPS astus KEAst välja 13. märtsil 1979.

11. Enamik tselluloositootjaid valmistavad paberit või kuuluvad paberit valmistavatesse kontsernidesse ja seega töötlevad ise märkimisväärse koguse nende poolt toodetavast tselluloosist. Vaidlusalune otsus puudutab aga ainult nn turustelluloosi, st tselluloosi, mida eespool märgitud tootjad pakuvad müügiks Euroopa turul.

C. Kliendid ja kauplemistavad

12. Kõnealusel ajavahemikul oli ühel tootjal ühenduses reeglina umbes 50 klienti, välja arvatud Fincell'il, millel oli 290 klienti.

13. Tselluloositootjatel oli tavaks sõlmida oma klientidega pikaajalisi tarnelepinguid tähtajaga kuni viis aastat. Selliste lepingute alusel tagas tootja oma klientidele võimaluse osta igas kvartalis teatud miinimumkoguse tselluloosi hinnaga, mis ei võinud ületada tootja poolt kvartali alguses teatatud hinda. Kliendil oli õigus osta talle reserveeritud kogusest vähem või rohkem tselluloosi ning taotleda teatatud hinna vähendamist.

14. "Igas kvartalis edastatavate hinnateadete" näol oli tegemist Euroopa tselluloositurul kindlalt välja kujunenud kauplemistavaga. Hinnateadete süsteemi raames teatasid tootjad mõned nädalad või mõned päevad enne iga kvartali algust oma klientidele ja müügiesindajatele reeglina dollarites fikseeritud hinnad, mida nad kõnealusel kvartalis soovisid iga tselluloosiliigi eest saada. Hinnad varieerusid vastavalt sellele, kas tselluloos pidi tarnitama Loode-Euroopas asuvasse sadamatesse (1. tsoon) või Vahemereäärsetesse sadamatesse (2. tsoon). Reeglina avaldati hinnad äriväljaannetes.

15. Klientidele kohaldatud lõplikud hinnad (edaspidi "tehinguhinnad") võisid olla teatatud hindadega võrdsed või neist madalamad, kui klientidele võimaldati allahindlusi või muud laadi maksesoodustusi.

D. Haldusmenetlus

16. Olles viinud läbi uurimised nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17, mis oli esimene määrus asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamise kohta (EÜT 13, 21.2.1962, lk 204; EÜT eriväljaanne 08/01, lk 3), artikli 14 alusel, teatas komisjon 1977. aastal, et oli avastanud tselluloositööstuses mitmesuguseid konkurentsi piiravaid tavasid, millest ettevõtjad nimetatud määruse artiklite 4 ja 5 kohaselt ei olnud teatanud.

17. Nimetatud uurimiste lõpuleviimisel otsustas komisjon määruse nr 17 artikli 3 lõike 1 alusel omal algatusel algatada menetluse 57 Ameerika Ühendriikides, Kanadas, Soomes, Norras, Rootsis, Ühendkuningriigis, Hispaanias ja Portugalis asuva tselluloositootja või

tselluloositootjaid ühendava liidu suhtes. 4. septembril 1981 edastas komisjon neile tootjatele vastuväiteteatise. Vastuväiteteatisele lisatud kirja kohaselt osalesid need tootjad väidetavalt kooskõlastatud tegevuse raames hindade kehtestamises, ettevõtjate ühenduste otsuste tegemises, ühistes süsteemides, müügitingimusi käsitlevates kokkulepetes ja teabe vahetamises.

18. Komisjon kuulas osapooled ära 1982. aasta märtsis ja aprillis.

19. Kuna vastuväiteteatisele esitatud vastustes anti mõista, et tehinguhinnad erinesid teatatud hindadest, palus komisjon 1982. aasta septembris määruse nr 17 artikli 11 alusel, et asjaomased osapooled seda tõendaksid. Seejärel edastati komisjonile üle 100 000 arve ja kreditiaviisi.

E. Otsus

20. Komisjon võttis vaidlusaluse otsuse vastu 19. detsembril 1984. Nagu eespool märgitud, adresseeriti see otsus 43le vastuväiteteatise adressaadile. Kuue otsuse adressaadiks oleva ettevõtja registrijärgne asukoht on Kanadas, 11 asuvad Ameerika Ühendriikides, 12 Soomes, 11 Rootsis, üks Norras, üks Portugalis ja üks Hispaanias. Otsuse 43st adressaadist 36le määrati trahvid vahemikus 50 000 – 500 000 eküüd. Trahve ei määratud Norra, Portugali ja Hispaania tootjatele, ühele Rootsi tootjale, kahele Soome tootjale ja ühele Ameerika Ühendriikide tootjale.

21. Vaidlusaluse otsuse artikkel 1, milles on välja toodud asutamislepingu artikli 85 lõike 1 mitmesugused rikkumised, koosneb viiest lõikest.

22. Artikli 1 lõike 1 kohaselt leppisid kõik Soome hagejad, välja arvatud Finncell, Ameerika Ühendriikide hagejad, välja arvatud Chesapeake Corporation ja Scott Paper Company, ning kõik Kanada hagejad ja ka üks Ameerika Ühendriikides asuv ning mõned Rootsis ja Norras asuvad konkurendid kokku “Euroopa Majandusühendusse tarnitava valgendatud sulfaattselluloosi teatatud hindades” aastatel 1975–1981, kas kogu või osa nimetatud perioodi vältel.

23. Artikli 1 lõike 2 kohaselt osalesid kõik Soome hagejad, välja arvatud Finncell, ning kõik Ameerika Ühendriikide ja Kanada hagejad, välja arvatud St Anne, koos mõnede Ameerika Ühendriikides ja Rootsis asuvate konkurentidega ühenduses, vähemalt Belgias, Prantsusmaal, Saksamaa Liitvabariigis, Madalmaades ja Ühendkuningriigis asuvatele klientidele kohaldatud tegelike tehinguhindade kooskõlastamises aastatel 1975, 1976 ja 1979–1981, kas kogu või osa nimetatud perioodi vältel.

24. Artikli 1 lõike 3 kohaselt leppisid KEA liikmetest Ameerika Ühendriikide hagejad kokku teatatud ja tegelikes tehinguhindades, mida kohaldati puidutselluloosi tarnimisel, ning vahetasid tarnete osas konkreetseid ettevõtjaid puudutavat hinnateavet. KEAd ennast süüdistati eelkõige tselluloosi tarnehindade osas soovitude andmises. Nende rikkumiste eest siiski trahve ei määratud.

25. Artikli 1 lõike 4 kohaselt vahetasid Fincell ja Kanada tootja St Anne Fides'i tegevuse raames mitmete Rootsi, Norra, Hispaania ja Portugali tootjatega konkreetseid ettevõtjaid

puudutavat hinnateavet seoses lehtpuupuidust valmistatud tselluloosi tarnimisega Euroopa Majandusühendusse aastatel 1973–1977. Komisjoni otsuse põhjendustest ilmneb, et Fides on Šveitsi usaldusühing, mis korraldab Euroopa tselluloosi- ja paberitööstuse teadusuuringute ja teabekeskuse tegevust. Fides'is tegutseb väiksem rühm, mille esialgne nimetus oli “Club Mini-Fides” ja praegune nimetus on “Bristol Club”. Kõnealune teabevahetus toimus kas Fides'is või Bristol Club'is.

26. Artikli 1 lõikes 5 märkis komisjon, et Kanada hagejad Canfor, MacMillan, St Anne ja Westar, aga ka üks Ameerika Ühendriikide tootja, üks Norra tootja ja mitu Rootsi tootjat olid Euroopa Majandusühenduses asuvatele klientidele müüdavat puidutselluloosi käsitlevatele müügilepingutele lisanud sätteid, mis keelasid puidutselluloosi eksportida ja edasi müüa.

27. Vaidlusalusele otsusele on lisatud kohustused, mille kõik hagejad, välja arvatud St Anne, Bowater ja IPS, komisjoni ees võtsid. Hagejad kohustusid kehtestama ja arvetel märkima vähemalt 50% ühendusse müüdava tselluloosi hinnad ostja asukohariigi vääringus, lõpetama hindadest teatamise igas kvartalis, vaid lähtuma kehtestatud hindadest “kuni uue korralduseni”. Samuti kohustusid hagejad teatama oma hindadest ainult kohustuste tingimustes määratletud isikutele, lõpetama kooskõlastatud tegevuse KEAs ja Fides'is ning lõpetama ostjatele eksportimise ja edasimüümise keelu kohaldamise.

28. Oma hagiavalduses taotlevad hagejad, et Euroopa Kohus tühistaks komisjoni otsuse täies ulatuses või osaliselt või – kui see ei ole võimalik – vähendaks hagejatele määratud trahvisummasid. Lisaks on mõned hagejad taotlenud, et Euroopa Kohus tühistaks eespool kirjeldatud kohustused täies ulatuses või osaliselt või vabastaks nad nende kohustuste täitmisest.

29. Samaaegselt käesoleva menetluse algatamisega esitasid Kanada hagejad British Columbia, Canfor, MacMillan, Welwood ja Westar ning KEA liikmetest Ameerika Ühendriikide hagejad Euroopa Kohtule kodukorra artikli 91 alusel täiendava taotluse määruse andmiseks, millega komisjonil keelatakse käesolevas menetluses kasutada dokumente, mille need ettevõtjad edastasid komisjonile pärast nende ärakuulamist, ja nende dokumentide analüüsi, mille komisjon on tehinguhindadega seoses teinud. Oma 10. juuli 1985. aasta määrusega otsustas Euroopa Kohus lükata edasi selle taotluse menetlusküsimust puudutava otsuse tegemise ja vastavate kohtukulude kohta otsuse tegemise kuni lõpliku kohtuotsuse tegemiseni.

F. Menetlus Euroopa Kohtus

30. Oma esimeses, 27. septembri 1988. aasta otsuses (liidetud kohtuasjad 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85, 125/85, 126/85, 127/85, 128/85 ja 129/85, EKL 1988, lk 5193) lükkas Euroopa Kohus tagasi väited, mis puudutasid asutamislepingu artikli 85 territoriaalse kohaldamisala ebaõiget hindamist ja komisjoni otsuse vastuolu rahvusvahelise avaliku õigusega, ning väite, mille kohaselt kohaldada oleks tulnud ainult ühenduse ja Soome vahel sõlmitud vabakaubanduslepingus sisalduvaid konkurentsieeskirju. Samuti tunnistas Euroopa Kohus komisjoni otsuse õigustühiseks

Ameerika Ühendriikide Pulp, Paper and Paperboard Export Association'i puudutavas osas.

31. Oma 25. novembri 1988. aasta määrusega otsustas Euroopa Kohus taotleda ekspertarvamust hindade kooskõlastatuse kohta. Arvamuse koostamise eest vastutavad eksperdid määrati 16. märtsi 1989. aasta määrusega. Ekspertidel paluti uurida, kas komisjoni poolt vaidlusalusele otsusele lisatud tabelite 6 ja 7 koostamisel kasutatud dokumentide alusel on võimalik teha järeldust teatatud hindade ja tehinguhindade kooskõlastamise kohta. Tehinguhindade osas palus Euroopa Kohus ekspertidel teha vahet uurimise käigus kogutud dokumentide ja pärast vastuväiteteatise esitamist saadud dokumentide vahel. Nendele küsimustele vastuseid sisaldav ekspertarvamus esitati Euroopa Kohtule 10. aprillil 1990.

32. Oma 25. oktoobri 1990. aasta määrusega otsustas Euroopa Kohus taotleda veel üht ekspertarvamust. Ekspertidel, kes nimetati ametisse sama määrusega, mis ametissenimetamise osas kinnitati 14. märtsi 1991. aasta määrusega, paluti kirjeldada ja analüüsida asjaomasele turule iseloomulikke omadusi vaidlusaluse otsusega hõlmatud perioodil ning otsustada, kas neid omadusi arvestades peaks turu loomulik toimimine viima diferentseeritud või ühtsete hindade struktuuri tekkimiseni. Samuti paluti ekspertidel teha kindlaks, kas asjaomasele turule iseloomulikud omadused ja turu toimimine vaidlusaluse otsusega hõlmatud perioodil erinesid selle turu omadustest ja toimimisest enne ja pärast vaidlusaluse otsuse tegemist ning kas aastad 1977 ja 1978 erinesid muudest aastatest perioodil 1975–1981. Ekspersed esitasid oma arvamuse 11. aprillil 1991.

33. Kohtuasja täpsemad faktilised asjaolud, menetluse käik ning menetlusosaliste väited ja argumendid on toodud kohtuistungis ettekandes ning neid mainitakse ja käsitletakse käesolevas otsuses edaspidi ainult niivõrd, kui see on vajalik Euroopa Kohtu põhjenduste selgitamiseks.

34. Kuna vaidlusaluse otsuse osa, mis puudutab tehinguhindade üldist kooskõlastamist ja millele osutatakse otsuse resolutiivosa artikli 1 lõikes 2, on vaidlustatud menetlusreeglite väidetava rikkumise tõttu, tulebki kõigepealt käsitleda seda rikkumist. Seejärel käsitleb Euroopa Kohus teatatud hindade kooskõlastamisega seotud rikkumist, KEAs tegevuse kooskõlastamisega seotud rikkumist, Fides'i tegevuse raames teabe vahetamisega seotud rikkumist ja lõpuks rikkumist, mis on seotud lepingutele või üldistele müügitingimustele ekspordi ja edasimüüki keelavate sätete lisamisega.

II — Tehinguhindade üldise kooskõlastamisega seotud rikkumine

A. Vaidlustatud säte

35. Vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõikes 2 tõdeti, et teatud Kanada, Ameerika Ühendriikide, Soome ja Rootsi tootjad olid omavahel kokku leppinud valgendatud sulfaattselluloosi tehinguhindades.

36. Selles sättes ei ole märgitud, kelle vahel ja milliste kvartalite osas hindade väidetav kooskõlastamine aset leidis. Vastuseks Euroopa Kohtu palvele esitada selles küsimuses

üksikasjalikumat teavet teatas komisjon, et kõik üksikasjad sisalduvad vaidlusalusele otsusele lisatud tabelis 7, milles on toodud kõikide tootjate poolt iga liiki tselluloosi suhtes kohaldatud hinnad kvartalite kaupa.

37. Komisjon on seisukohal, et kui tootja kohaldab antud tootele teatud piirkonnas teatud kvartalis mõne teise tootjaga võrreldes sama hinda, siis tuleb põhimõtteliselt otsustada, et need tootjad on hinna omavahel kooskõlastanud. Seega on tabeli 7 alusel võimalik tuvastada erinevat laadi kooskõlastatud tegevust, mis leidis aset kas kõikide vaidlusaluse otsuse adressaatide vahel, samas riigis või samal kontinendil asuvate adressaatide vahel või muude adressaatide vahel (vt otsuse punkt 81). Nimetatud tabel edastati asjaomastele tootjatele selliselt, et seal oli märgitud ainult antud tootja nimi.

B. Hagejate väited

38. Kanada hagejad, välja arvatud St Anne, ning Ameerika Ühendriikide ja Soome hagejad on taotlenud vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõike 2 tühistamist. Väited, millele hagejad tuginevad, võib jagada kolme põhirühma. Esiteks väidavad hagejad, et nende kaitseõigusi on rikutud. Teiseks väidavad hagejad, et tehinguhindade sarnasust, mille alusel komisjon on teinud järelduse hindade kooskõlastamise kohta, ei eksisteeri. Lõpuks väidavad hagejad, et isegi kui hinnad olid sarnased, siis see ei tulenenud mitte hindade kooskõlastamisest, vaid turu tavapärasest toimimisest.

39. Hagejate väitel on nende kaitseõigusi rikutud kolmel moel. Esiteks ei osutatud hagejatele edastatud vastuväiteteatises tehinguhindade kooskõlastamist puudutavale vastuväitele. Teiseks põhines vaidlusaluse otsuse kõnealune osa dokumentidel, mille komisjon hankis pärast vastuväiteteatise edastamist ja mille kohta hagejatel seetõttu ei olnud võimalik oma seisukohti esitada. Kolmandaks oleks komisjon pidanud korraldama asjaomaste tootjate ühise ärakuulamise. See võimalus tuleneb komisjoni 25. juuli 1963. aasta määruse nr 99/63/EMÜ nõukogu määruse nr 17 artikli 19 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud ärakuulamiste kohta (EÜT 127, 20.8.1963, p. 2268) artikli 9 lõikest 3.

C. Vastuväiteteatises ei viidatud tehinguhindade kooskõlastamisega seotud rikkumisele

40. Kõigepealt väidavad hagejad, et vastuväiteteatises viidati ainult teatatud hindade kooskõlastamisele. Käsitledes oma otsuses teist rikkumist, mis oli seotud tehinguhindade kooskõlastamisega, eiras komisjon määruse nr 17 artikli 19 lõiget 1 ja määruse nr 99/63/EMÜ artiklit 4, mille kohaselt võib komisjon oma lõplikus otsuses käsitleda ainult neid vastuväiteid, mille kohta asjaomastel ettevõtjatel on olnud võimalik esitada oma seisukohad.

41. Komisjon väidab aga, et vastuväiteteatis puudutas nii tehinguhindade kui teatatud hindade kooskõlastamist. Sellega seoses viitab komisjon vastuväiteteatise erinevatele lõikudele ning tootjate poolt kirjalikult või ärakuulamise käigus antud vastustele. Neist vastustest ilmneb komisjoni hinnangul selgelt, et asjaomased tootjad olid vastuväiteteatist mõistnud nii, et see puudutas mõlemat liiki hindade kooskõlastamist.

42. Neid väiteid arvestades tuleb kindlaks teha, kas kõnealune vastuväiteteatis oli sõnastatud nii, et see oli lakoonilisusele vaatamata piisavalt selge, võimaldamaks

asjaomastel tootjatel tegelikult mõista, millise tegevuse osas komisjon neile vastuväiteid esitas. Üksnes selle tingimuse täitmisel vastab vastuväiteteatis sellele ühenduse õigusaktidega pandud ülesandele anda ettevõtjatele kogu vajalik teave, et need saaksid end tõhusalt kaitsta enne, kui komisjon võtab vastu lõpliku otsuse (vt sellega seoses Euroopa Kohtu otsused kohtuasjas 45/69: Boehringer Mannheim v. komisjon, EKL 1970, lk 769; kohtuasjas 52/69: Geigy v. komisjon, EKL 1972, lk 787; liidetud kohtuasjades 40–48, 50, 54–56, 111, 113 ja 114/73: Suiker Unie v. komisjon, EKL 1975, lk 1663; kohtuasjas 27/76: United Brands v. komisjon, EKL 1978, lk 207; ja kohtuasjas 85/76: Hoffman-La Roche v. komisjon, EKL 1979, lk 461).

43. Kõnealune vastuväiteteatis koosneb kahest põhiosast, millest esimese pealkiri on “Faktid” ja teise pealkiri on “EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldatavus”, ning vastuväiteteatis ei sisalda resolutiivosa. Resolutiivosa puudumise tõttu tuleb lähtuda vastuväiteteatise teisest osast, et teha kindlaks millise tootjate tegevuse suhtes vastuväiteid esitati.

44. Vastuväiteteatise osa pealkirjaga “EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldatavus” uurimisel ilmneb, et ainult ühte lõiku võib tõlgendada konkreetselt tehinguhindadele viitavana. See on punkt 66, milles on märgitud, et “Põhja-Ameerika tootjad kohaldasid kuni 1978. aastani, st kolme ja poole aasta jooksul, Skandinaavia tootjatega võrreldes sama hinda, välja arvatud 1977. aasta esimesel poolel, mil nad võimaldasid allahindlusi ja suurendasid oma turuosa”. Muudes komisjoni poolt osutatud lõikudes viidatakse ühel juhul “muu hulgas hinnateadete süsteemi kaudu hindade kehtestamisele” ja teistel juhtudel “hindadele” üldiselt.

45. Eeltoodut arvestades ei saa kõnealust vastuväiteteatist pidada eespool kirjeldatud selgusenõudele vastavaks.

46. Komisjon ei saa vaidlustada asjaolu, et vastuväiteteatistes ei viidatud piisavalt selgelt tehinguhindade kooskõlastamisega seotud rikkumisele, põhjendusega, et vastuväiteteatise koostamisele eelnevate uurimiste käigus oli komisjon palunud asjaomastel ettevõtjatel esitada vastavad arved ja et neist arvetest ilmnes, et teatatud hinnad ja tehinguhinnad olid ühesugused.

47. Tuleb märkida, et vaidlusaluses otsuses ei lange need kaks rikkumist kokku.

48. Esiteks on mõningaid tootjaid, näiteks Chesapeake Corporation'i, karistatud tehinguhindade kooskõlastamises osalemise eest, mitte aga teatatud hindade kooskõlastamises osalemise eest, samas kui teised tootjate, näiteks St Anne, puhul on olukord vastupidine.

49. Teiseks esineb erinevusi rikkumiste ajavahemike osas: tehinguhindade kooskõlastamisega seotud rikkumine ei hõlma perioodi 1977–1978, mis on hoopis seotud teatatud hindade kooskõlastamist puudutava vastuväitega. Sellega seoses on äärmiselt märkimisväärne, et kui vastuväiteteatisele lisati ainult üks tabel pealkirjaga “Tootjate poolt teatatud ja kinnitatud hindadel põhinevad hinnatendentsid”, mis hõlmab aastaid 1974–1980, siis vaidlusalusele otsusele on lisatud kolm eraldi tabelit, millest üks käsitleb teatatud hindu (tabel 6) ja milles on uuesti toodud vastuväiteteatisele lisatud tabeli sisu,

ning teised kaks käsitlevad tehinguhindu ja on pealkirjastatud kui “Tavapärased tehinguhinnad” (tabel 7) ja “Kõrvalekalded tabelis 7 toodud tavapärastest tehinguhindadest” (tabel 8). Tabel 7 ei hõlma aastaid 1977 ja 1978.

50. Kuna vaidlusaluses otsuses on välja toodud kummagi rikkumise erijooned, mis on seotud selliste oluliste teguritega nagu kooskõlastamises osalemine või rikkumise periood, siis oleks neid rikkumisi tulnud sama selgelt eristada juba vastuväiteteatises. Selline eristamine oli seda olulisem, et nende kahe rikkumise tõttu määrati asjaomastele ettevõtjatele erinevad trahvid.

51. Vastupidiselt komisjoni väitele ei ilmne vastuväiteteatisele esitatud vastustest, nagu oleks hagejad mõistnud vastuväiteteatist nii, et see hõlmas tehinguhindade kooskõlastamisega seotud rikkumist. Kostja poolt selle väite põhjendamiseks viidatud lõike on võimalik kahel viisil tõlgendada. Ehkki tootjad viitasid äraakuulamisel ja oma kirjalikes märkustes mitmel korral tehinguhindadele, võisid nad seda teha eesmärgiga näidata, et kuna need hinnad olid erinevad, siis ei mõjutanud teatatud hindade kooskõlastamine turule mingit mõju, mistõttu asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 sätestatud tingimused ei olnud täidetud, mitte aga eesmärgiga eitada tehinguhindade kooskõlastamist vastupidiselt vastuväiteteatises märgitule.

52. Eeltoodust tuleneb, et tehinguhindade kooskõlastamist puudutav vastuväide ei olnud vastuväiteteatises selgelt välja toodud ja et seega ei antud hagejatele võimalust end haldusmenetluse käigus tõhusalt kaitsta.

53. Seetõttu tuleb vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 2, mis käsitleb tehinguhindade kooskõlastamist, tühistada ja muid sellekohaseid väiteid ei ole vaja käsitleda.

54. Seega tuleb tõdeda, et taotlus, et Euroopa Kohus jätaks käsitlemata kõnealuse rikkumisega seotud teatud dokumendid, on muutunud otstarbetuks.

III — Teatatud hindade üldise kooskõlastamisega seotud rikkumine

55. Soome, Ameerika Ühendriikide ja Kanada hagejad on palunud tühistada vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 1, mille kohaselt need hagejad ning muud Rootsi, Ameerika Ühendriikide ja Norra tootjad leppisid kokku “Euroopa Majandusühendusse tarnitava valgendatud sulfaattselluloosi teatatud hindades” aastatel 1975–1981, kas kogu või osa nimetatud perioodi vältel.

56. Euroopa Kohus palus oma 6. märtsi ja 2. mai 1990. aasta kirjades komisjonil artikli 1 lõiget 1 täpsustada.

57. Oma esimese küsimusega soovis Euroopa Kohus täpsustust selle kohta, kas komisjoni poolt kahtluse alla seatud süsteemi, mis hõlmas hindadest teatamist igas kvartalis, tuleb iseenesest pidada asutamislepingu rikkumiseks või tõendas see süsteem pelgalt teatatud hindade kooskõlastamist, mis leidis aset varem. Kuna komisjoni vastuste abil ei olnud nende kahe tõlgenduse vahel võimalik valikut teha, siis tuleb käsitleda mõlemat tõlgendusvarianti.

58. Et artikli 1 lõikes 1 ei ole märgitud, kelle vahel ja milliste kvartalite osas teatud hindade väidetav kooskõlastamine aset leidis, palus Euroopa Kohus oma teise küsimusega komisjonil seda täpsustada. Komisjon märkis oma vastuses, et kõik tema käsutuses olnud andmed on toodud vaidlusalusele otsusele lisatud tabelis 6. Selles tabelis pealkirjaga "Teatud hinnad" on toodud erinevate tootjate poolt teatud hinnad asjaomase perioodi iga kvartali kohta ning hinnateadete kuupäevad. Komisjon selgitas, et kui erinevad tootjad teatasid nimetatud tabelis sisalduvate andmete kohaselt antud kvartali kohta sama hinna, siis tuleb järeldada, et nad olid hinna selle perioodi osas omavahel kooskõlastanud.

A. Süsteemi, mis hõlmas hindadest teatamist igas kvartalis, tuleb iseenesest pidada asutamislepingu artikli 85 rikkumiseks

59. Komisjoni esimese väite kohaselt tuleb süsteemi, mis hõlmas hindadest teatamist igas kvartalis, iseenesest pidada asutamislepingu artikli 85 rikkumiseks.

60. Komisjon on seisukohal, et tselluloositootjad võtsid selle süsteemi teadlikult kasutusele selleks, et teha kindlaks hinnad, mida nende konkurendid järgnevas kvartalites kohaldada kavatsevad. Hindade avalikustamine kolmandatele isikutele, eriti ajakirjandusele ja mitmete tootjate heaks tegutsevatele müügiesindajatele, aegsasti enne nende kohaldamist järgmise kvartali algul andis teistele tootjatele piisavalt aega, et teada omaenda uutest, samasugustest hindadest enne järgmise kvartali algust ja kohaldada neid hindu alates järgmise kvartali algusest.

61. Teiseks väidab komisjon, et selle süsteemi rakendamise tõttu muutus turg kunstlikult läbipaistvaks, kuna tootjatele anti võimetus saada kiiresti täpne ülevaade nende konkurentide poolt kehtestatud hindadest.

62. Selle väite kohta otsuse tegemisel tuleb silmas pidada, et asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaselt on keelatud kõik ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on konkurentsi piiramine ühisturu piires.

63. Euroopa Kohus on eespool osundatud kohtuasjas Suiker Unie tehtud otsuses (punktid 26 ja 173) märkinud, et kooskõlastatud tegevus tähendab sellist ettevõtjatevahelise koostöö vormi, millega konkureerimise riskid korvatakse teadlikult tegevuse kooskõlastamisega ilma, et selleks oleks sõlmitud tegelikku lepingut. Samas otsuses lisas Euroopa Kohus, et kooskõlastamise ja koostöö kriteeriume tuleb käsitleda asutamislepingu konkurentsialastest sätetest tuleneva üldpõhimõtte alusel, mille kohaselt iga ettevõtja peab iseseisvalt määratlema tegevuspõhimõtted, millest ta ühisturul lähtuda kavatseb.

64. Käesolevas menetluses käsitletaval juhul oli tegemist kasutajatele suunatud hinnateadetega. Nende hinnateadete näol on tegemist turukäitumisega, mis ei vähenda ettevõtja ebakindlust tema konkurentide tulevase käitumise suhtes. Sellise turukäitumise omaksvõtmise hetkel ei saa ettevõtja olla tegelikult kindel oma konkurentide tulevases käitumises.

65. Järelikult ei saa süsteemi, mis hõlmas tselluloositurul hindadest teatamist igas kvartalis, iseenesest pidada asutamislepingu artikli 85 lõike 1 rikkumiseks.

B. Rikkumine tuleneb teatatud hindade kooskõlastamisest

66. Komisjoni teise väite kohaselt tõendab hinnateadete süsteem hindade kooskõlastamist varasemas etapis. Komisjon märgib oma otsuse punktis 82, et tugines sellise kooskõlastamise tõendamisel tselluloositootjate sarnasele tegevusele aastatel 1975–1981 ning mitmesugusele otsesele ja kaudsele teabevahetusele nende vahel.

67. Vaidlusaluse otsuse punktidest 82 ja 107–110 tuleneb, et see sarnane tegevus seisnes peamiselt hindade teatamises igas kvartalis, asjaolus, et hindadest teatati samaaegselt või peaaegu samaaegselt, ja teatatud hindade samasuses. Samuti ilmneb erinevatest teleksisõnumitest ja dokumentidest, millele viidatakse vaidlusaluse otsuse punktis 61 ja sellele järgnevates punktides, et teatud tootjad suhtlesid omavahel ja kohtusid üksteisega eesmärgiga vahetada teavet oma hindade kohta.

1. Vaidlusaluse otsuse punktis 61 ja sellele järgnevates punktides viidatud teleksisõnumid

68. Oma 6. märtsi ja 2. mai 1990. aasta kirjades palus Euroopa Kohus komisjonil täpsustada, milliseid järeldusi komisjon oma otsuse punktis 61 ja sellele järgnevates punktides viidatud teleksisõnumitest ja dokumentidest tegi. Kohus palus märkida, milliste tootjate vahelisele ja millise perioodi osas kooskõlastatud tegevusele iga teleksisõnum või dokument viitas. Komisjon vastas sellele küsimusele, et need dokumendid vaid toetavad kooskõlastatud tegevusega seotud tõendeid ning et seega on need dokumendid asjakohased neis viidatud konkreetsete ettevõtjate ja perioodide osas, aga ka kõikide muude ettevõtjate osas ja kogu selle perioodi osas, mil kooskõlastatud tegevus aset leidis.

69. Seda vastust arvestades tuleb need dokumendid tähelepanuta jätta. Kuna kooskõlastamises osalenud ettevõtjate isikud on rikkumise üks tegureid, siis ei saa rikkumise tõendina käsitleda dokumente, mille sellekohast tõenduslikku väärtust komisjon ei ole suutnud täpsustada.

2. Muud komisjoni poolt esitatud tõendid

70. Kuna komisjonil puuduvad dokumendid, mis otseselt tõendaksid tegevuse kooskõlastamist asjaomaste tootjate vahel, tuleb teha kindlaks, kas süsteemi näol, mis hõlmas hindade teatamist igas kvartalis, ja asjaolu näol, et hindadest teatati samaaegselt või peaaegu samaaegselt, ning hinnateadete sarnasuse näol aastatel 1975–1981 on tegemist kindlate, täpsete ja omavahel kooskõlas olevate tõendite kogumiga, mis kinnitaks hindade varasemat kooskõlastamist.

71. Nende erinevate tegurite tõendusliku väärtuse hindamisega seoses tuleb märkida, et sarnast käitumist saab pidada tegevuse kooskõlastamise tõendiks ainult juhul, kui kooskõlastamise näol on tegemist sellise käitumise ainukese usutava selgitusega. Oluline on ka silmas pidada, et ehkki asutamislepingu artikkel 85 keelab igasugused kokkulepped, mis moonutavad konkurentsi, ei võta see artikkel ettevõtjatelt õigust oma tegevust arukalt

kohandada konkurentide olemasolevale ja eeldatavale käitumisele (vt eespool osundatud otsus Suiker Unie kohtuasjas, punkt 174).

72. Seega tuleb käesoleval juhul teha kindlaks, kas komisjoni poolt väidetud sarnast käitumist ei saa selgitada muude teguritega peale kooskõlastamise, arvestades asjaomaste toodete olemust, asjaomaste ettevõtjate suurust ja arvu ning asjaomase turu mahtu.

a) Hinnateadete süsteem

73. Komisjoni hinnangul tõendab süsteem, mis hõlmas hindadest teatamist igas kvartalis, varasemat hindade kooskõlastamist.

74. Hagejad aga väidavad, et see süsteem tulenes tselluloositurule omastest kaubanduslikest vajadustest.

75. Oma 25. oktoobri 1990. aasta ja 14. märtsi 1991. aasta määrustega palus Euroopa Kohus kahel eksperdil uurida valgendatud sulfaattselluloosi turule iseloomulikke omadusi vaidlusaluse otsusega hõlmatud ajavahemikul. Ekspertarvamuses toodi välja järgmised tähelepanekud.

76. Kõigepealt märkisid eksperdid, et kõnealuse hinnateadete süsteemi hindamisel tuleb arvesse võtta tootjate ja nende klientide pikaajalisi suhteid, mis kujunesid välja nii tselluloosi tootmise viisi kui turu tsüklilise olemuse tõttu. Kuna erinevat liiki paberi tootmisel kasutatakse erinevaid tselluloosisegusid ja et neid segusid on keeruline muuta, kujunesid tselluloositootjate ja paberitootjate vahel tihedal koostööl põhinevad suhted. Need suhted olid eriti tihedad seetõttu, et pakkusid kummalegi poolele kaitset turu tsüklilisusest tuleneva ebastabiilsuse vastu, kindlustades ostjatele nende vajadustele vastava pakkumise ja tootjatele omakorda kindla nõudluse.

77. Ekspersedid juhtisid tähelepanu asjaolule, et just nende pikaajaliste suhete kontekstis nõudsid ostjad pärast Teise Maailmasõja lõppemist hinnateadete süsteemi kasutuselevõtmist. Kuna tselluloos moodustab paberi maksumusest 50–75%, soovisid ostjad võimalikult kiiresti kindlaks teha neile kohaldatavad hinnad, et prognoosida oma kulusid ja kehtestada omaenda toodete hinnad. Kuna aga ostjad ei soovinud turu nõrgenemise korral olla seotud kõrge fikseeritud hinnaga, käsitleti teatatud hindu piirhindadena, kusjuures alati oli võimalik kokku leppida madalamas tegelikus tehinguhinnas.

78. Ühe kvartali pikkuse tsükli näol oli tegemist paberitootjate ja tselluloositootjate vahelise kompromissiga – paberitootjad soovisid tagada tselluloosihindade teatud prognoositavuse ja tselluloositootjad soovisid kasutada kõiki võimalusi kasumi teenimiseks ka turu tugevnemise korral.

79. Ekspertide sõnul võeti USA dollar tselluloositurul kasutusele Ameerika Ühendriikide tootjate poolt 1960ndatel aastatel. Ostjad kiitsid selle üldiselt heaks, arvates, et nii on neil võimalik tagada, et nad ei maksaks konkurentidest kõrgemat hinda.

b) Hindade avalikustamine samaaegselt või peaaegu samaaegselt

80. Oma otsuse punktis 107 väidab komisjon, et hinnateateid oli võimalik väikese ajavahega või koguni samaaegselt edastada ainult nii, et asjaomased ettevõtjad vahetasid omavahel järjepidevalt teavet.

81. Hagejad väidavad, et isegi kui asjaolu, et hinnateateid edastati samaaegselt või peaaegu samaaegselt, leiab kinnitust, siis seda tuleb pidada pigem turu äärmise läbipaistvuse otseseks tagajärjeks. Seda läbipaistvust, mis ei olnud sugugi kunstlikult tekitatud, on võimalik selgitada erinevate ettevõtjate vahel asjaomase turu struktuurist tulenevalt tekkinud suhete väljakujunenud võrgustikuga.

82. Eksperdid kinnitasid seda seisukohta oma arvamuses ja arvamusele esitamisele järgnenud suulise arutelu käigus.

83. Eksperdid juhtisid esiteks tähelepanu sellele, et ostjad suhtlesid alati mitmete tselluloositootjatega. Selle asjaolu üheks põhjuseks oli paberitootmise protsess, ent teine põhjus seisnes selles, et tselluloosi ostjad mitmekesisistasid ettevaatuse mõttes oma tarneallikaid, et mitte jääda liigsesse sõltuvusse ühest tootjast. Et tagada endile võimalikult madalad hinnad, oli ostjatel tavaks – eriti langevate hindade ajal – avaldada oma tarnijatele viimaste konkurentide poolt teatatud hinnad.

84. Teiseks tuleb tähele panna, et suurem osa tselluloosi müüdi suhteliselt väikesele arvule suurtele paberitootjatele. Nendel vähestel ostjatel olid omavahel väga tihedad sidemed ja nad vahetasid teavet neile teadaolevate hinnamuutuste kohta.

85. Kolmandaks tuleb märkida, et mitmed tselluloositootjad, kes ise valmistasid ka paberit, ostsid tselluloosi ka muudelt tootjalt ja olid seega nii hindade tõusmise kui langemise ajal teadlikud oma konkurentide poolt kohaldatavatest hindadest. See teave oli kättesaadav ka nendele tselluloositootjatele, kes ise paberit ei tootnud, ent kes olid seotud kontsernidega, kus toodeti paberit.

86. Neljandaks suurenes ettevõtjatevahelistest või ettevõtjate kontsernide vahelistest sidemetest tulenenud tselluloosituru läbipaistvus veelgi tänu ühenduses asuvatele müügiesindajatele, kes töötasid samaaegselt mitmete tootjate heaks, ja tänu väga dünaamilisele ärimediale.

87. Viimase tähelepaneku osas tuleks märkida, et enamik hagejaid eitab äriväljaannetele oma hindade kohta mis tahes teabe edastamist ning et need vähesed tootjad, kes on seda asjaolu möönnud, väidavad, et sedalaadi teavet edastati vaid aeg-ajalt ja väljaannete endi soovil.

88. Lõpuks tuleks lisada, et tänu kiirete teabedastusvahendite nagu telefon ja teleks kasutamisele ning asjaolule, et paberitootjad tuginesid väga sageli hästiinformeeritud ostjate käsutuses olevale teabele, levis teave teatatud hindade kohta tselluloositurul mõne päeva või koguni mõne tunni jooksul, vaatamata asjaomaste vahelülide – tootja, müügiesindaja, ostja, müügiesindaja, tootja – arvule.

c) Teatatud hindade sarnasus

89. Teatatud hindade sarnasust, mida komisjon käsitleb kooskõlastamise tõendina, kirjeldatakse vaidlusaluse otsuse punktis 22. Tuginedes vaidlusalusele otsusele lisatud tabelile 6, nendib komisjon selles punktis, et Kanada ja Ameerika Ühendriikide tootjate poolt teatatud hinnad olid ühesugused alates 1975. aasta esimesest kvartalist kuni 1977. aasta kolmanda kvartalini ning alates 1978. aasta esimesest kvartalist kuni 1981. aasta kolmanda kvartalini. Rootsi ja Soome tootjate poolt teatatud hinnad olid ühesugused alates 1975. aasta esimesest kvartalist kuni 1977. aasta teise kvartalini ning alates 1978. aasta kolmandast kvartalist kuni 1981. aasta kolmanda kvartalini. Kõikide tootjate hinnad olid ühesugused alates 1976. aasta esimesest kvartalist kuni 1977. aasta teise kvartalini ning alates 1979. aasta kolmandast kvartalist kuni 1981. aasta kolmanda kvartalini.

90. Komisjoni väitel võib hindade sarnasust selgitada ainult tootjatevahelise kooskõlastamisega. See väide rajaneb peamiselt alljärgnevalt toodud tähelepanekutel.

91. Kõigepealt märgib komisjon, et tootjate poolt kõnealusel ajavahemikul kohaldatud ühtset hinda ei saa pidada tasakaaluhinnaks, st hinnaks, mis tuleneb nõudluse ja pakkumise loomulikust arengust. Komisjon rõhutab, et turgu ei testitud “katse-eksituse meetodil”, millele viitab 1975. aasta esimese kvartali ja 1976. aasta neljanda kvartali vahel kehtestatud hindade stabiilsus ning asjaolu, et alates 1979. aasta kolmandast kvartalist kuni 1980. aasta teise kvartalini võtsid teised tootjad okaspuupuidu puhul reeglina alati kasutusele esimesena kehtestatud kõrgeima hinna.

92. Samuti ei saa aktsepteerida “hinnaliidriga” seotud argumenti: teatatud hindade sarnasust ja – seda enam – tehinguhindade sarnasust ei saa selgitada turuliidri olemasoluga, kelle hindadest konkurendid alati lähtusid. Hinnateadete edastamise järjekord muutus kvartalist kvartalisse ja ühelgi tootjal ei olnud liidrina tegutsemiseks piisavalt tugevat positsiooni.

93. Teiseks on komisjon seisukohal, et kuna majandustingimused olid tootjate või tootjaid ühendavate kontsernide lõikes erinevad, oleksid nad pidanud kohaldama erinevaid hindu. Madalamate kuludega tegutsevad tselluloositootjad oleksid pidanud oma hindu langetama, et suurendada oma turuosi vähem efektiivsete konkurentide arvelt. Komisjoni hinnangul olid need majandustingimuste erinevused seotud tootmis- ja transpordikuludega, nende kulude (hinnatuna vastavate riikide vääringutes, milleks olid Kanada dollar, Rootsi kroon ja Soome mark) ja müügihindade (fikseeritud USA dollarites) vahelise suhtega, tellimuste suurusega, erinevate importivate riikide tselluloosinõudluse erinevustega, Euroopa turu suhtelise tähtsusega, mis oli Skandinaavia tootjate puhul suurem kui Ameerika Ühendriikide ja Kanada tootjate puhul, ning tootmisvõimsuse kasutusastmetega, mis olid Ameerika Ühendriikides ja Kanadas reeglina kõrgemad kui Rootsis ja Soomes.

94. Tellimuste suuruse osas on komisjon seisukohal, et kuna suurte koguste müümine võimaldas tootjatel oma kulusid oluliselt vähendada, siis oleks suurte koguste ja väikeste koguste ostjate puhul kohaldatud müügihinnad pidanud märkimisväärselt erineva. Tegelikult oli müügihindade erinevus harva suurem kui 3%.

95. Kolmandaks väidab komisjon, et igal juhul püsisid teatatud tselluloosihinnad aastate 1976, 1977 ja 1981 teatud perioodidel kunstlikult kõrgel tasemel, mis erines oluliselt

normaalsete konkurentsitingimuste puhul eeldatavast hinnatasemest. Kui tegemist ei olnud hindade kooskõlastamisega, siis on mõistetamatu, kuidas said põhjamaiste riikide okaspuupuidu puhul ühesugused teatatud hinnad muutumatult püsida 415 USA dollari tasemel alates 1975. aasta esimesest kvartalist kuni 1977. aasta kolmanda kvartalini. Iseäranis arusaamatu on, miks olid teatatud hinnad 1977. aasta teise ja kolmanda kvartali vältel 100 USA dollari võrra kõrgemad turul tegelikult saadavatest müügihindadest. Väidet, et hinnad püsisid tavaliselt kõrgel tasemel, kinnitab asjaolu, et 1977. ja 1982. aastal oli hindade langus iseäranis järsk.

96. Lõpuks viitab komisjon salajaste hinnaalanduste võimaldamisele ja turuosade muutumisele.

97. Salajaste hinnaalanduste võimaldamise osas tuleks märkida, et vaidlusaluses otsuses märgitu ja hiljem väidetu vahel on teatav vastuolu. Oma otsuse punktis 112 viitas komisjon salajase konkurentsi välistamisele, ent väitis hiljem, et allahindlused olid salajased seetõttu, et nendega õõnestati kooskõlastatust, mistõttu teised tootjad ei tohtinud neist teada saada.

98. Seoses turuosade muutustega aastatel 1975–1981 on komisjon väitnud, et turuosade muutumine ei tõenda kooskõlastamise puudumist. Turuosade muutumine oli märksa väiksema ulatusega aastatel 1975 ja 1976 ning aastatel 1980 ja 1981 kui aastatel 1978 ja 1979 ning aastatel 1979 ja 1980.

99. Hagejad vaidlevad vastu väitele, et hindade sarnasus tulenes nende kooskõlastamisest.

100. Teise ekspertarvamuse tellimisel palus Euroopa Kohus ekspertidel määratleda, kas nende arvates peaks puidutselluloosituru loomulik toimimine viima diferentseeritud hindade struktuuri või ühtsete hindade struktuuri tekkimiseni.

101. Ekspertarvamusest ja selle esitamisele järgnenud arutelust ilmneb, et eksperdid peavad hindade sarnasuse usutavamaks põhjuseks turu tavapärasest toimimist kui hindade kooskõlastamist. Ekspertide analüüsi peamised punktid võib kokku võtta alljärgnevalt:

i) Turu kirjeldus

102. Ekspertide kirjelduse kohaselt iseloomustavad asjaomast turgu teatud tootjatest ja teatud ostjatest moodustunud oligopolid ja oligopsonid, mis kõik on seotud teatud tselluloosiliigiga. Selline turustruktuur on suuresti tekkinud paberimassi tootmise meetodi tõttu: kuna paberit valmistatakse teatud tselluloosiliikide segust, on igal paberitootjal võimalik tehinguid teha ainult piiratud arvul tselluloositootjatega ja vastavalt on ka igal tselluloositootjal võimalik tselluloosi tarnida piiratud arvul klientidele. Selliselt tekkinud rühmituste siseselt tugevnes koostöö veelgi asjaolu tõttu, et koostöö pakub nii tselluloosi ostjatele kui müüjatele kaitset turu ebastabiilsuse vastu.

103. Selline turukorraldus koos äärmiselt suure läbipaistvusega tekitab kiiresti olukorra, kus hinnad muutuvad aeglaselt. Tootjad teavad, et kui nad oma hindu tõstavad, siis nende konkurendid seda kindlasti ei tee ja meelitavad seega nende kliendid üle. Samuti üritavad tootjad hoiduda hindade langetamisest, kuna siis järgiksid konkurendid vabade

tootmisvõimsuste olemasolu korral nende eeskju. Selline hinnalangus oleks äärmiselt ebasoovitav, kuna mõjuks negatiivselt kogu sektorile: et üldine tselluloosinõudlus on jäik, siis ei saa hindade langetamisest tulenevat tulude vähenemist suurema müügi mahu abil korvata, mistõttu tootjate kogukasum väheneks.

104. Pikaajalises perspektiivis leevendaks turu oligopolistlike tendentside ostjate võimalus hakata teatavate investeeringute tegemise järel kasutama muid tselluloosiliike, aga ka asendustoodete, näiteks Brasiilia tselluloosi ja vanapaberist valmistatud paberimassi, olemasolu. Eeltoodu selgitab, miks on hindade kõikumised olnud mitmete aastate vältel suhteliselt väikesed.

105. Teatud lühiajaliste üldiste hinnatõusude põhjuseks võib olla ka turu läbipaistvus: kui nõudlus ületab pakkumist, siis need tootjad, kes teavad, et nende konkurentide varud on väikesed ja et nende tootmisvõimsuse kasutusaste on kõrge, ei pelgaks oma hindu tõsta, nagu tselluloositurul ilmneski. Seejärel on ülimalt tõenäoline, et seda eeskju järgivad ka konkurendid.

ii) Turutendentsid aastatel 1975–1981

106. Eespool kirjeldatud erinevad mehhanismid võimaldavad selgitada mõningaid komisjoni poolt “tavatuks” peetud hinnamuutusi, eriti aastatel 1975 ja 1976 täheldatud hindade stabiilsust, turukrahi 1977. aastal ja uut hinnalangust 1981. aasta lõpul.

Aastad 1975 ja 1976

107. 1974. aastal oli tselluloosinõudlus väga suur. Kuna tootmisvõimsuse kasutusastmed oli äärmiselt kõrged, varude hulk aga äärmiselt väike, siis põhjustas ülemäärane nõudlus hindade tõusu.

180. 1975. ja 1976. aastal olukord muutus: varude hulk kasvas ja tootmisvõimsuse kasutusastmed langesid. Vaatamata nendele muutustele ei ilmutanud ükski tootja initsiatiivi hindade langetamisel, kuna seepeale oleksid ka konkurendid sama teinud. Kui aga mõni tootja oleks otsustanud hindu tõsta, oleks ta turul isolatsiooni jäänud ja kaotanud mõned, kui mitte kõik, oma kliendid.

109. Ekspertide hinnangul ei tulenenud aastatel 1975–1977 täheldatud hindade stabiilsus ainult asjaomase turu oligopolistlikest joontest ja äärmisest läbipaistvusest; põhjuseks võib pidada sel ajavahemikul valitsenud erilisi asjaolusid.

110. Esiteks taastus 1976. aastal kogu maailmas nõudlus paberi järele, mis andis alust optimistlike prognooside tegemiseks. Lisaks oli inflatsioonimäär kõrge, hindade reaalne väärtus oli langenud ja intressimäärad olid madalad. Rootsi tootjad said õiguse varude soetamise osas maksusoodustusele, mis oli seotud varude väärtusega. Põhja-Ameerika tootjatel oli väljund Ameerika Ühendriikide turule, mis oli sel ajal äärmiselt aktiivne, ja nad tegutsesid oma maksimaalse tootmisvõimsuse piiril.

Aasta 1977

111. 1977. aasta järsk hinnalangus tulenes sellele perioodile omasest pakkumise ülisuurest kasvust ja loiust nõudlusest. Rootsi valitsus oli lõpetanud ladustamise subsideerimise, tekitades seeläbi pakkumise tohutu kasvu ajal, mil teiste riikide tootjate varud olid suhteliselt suured. Seejärel leidsid tootjad, et eeldatud nõudluse kasv ei olnud realiseerunud ja et seega oli hinnatõus vähem tõenäoline. Kui mõni tootja otsustanuks sellises olukorras hindu langetada, võinuks ta olla kindel, et vabade tootmisvõimsuste olemasolu korral järgivad konkurendid tema eeskuju.

Aastad 1978–1981

112. Alates 1978. aasta neljandast kvartalist nõudlus taastus ja hakkas ületama pakkumist. Turu läbipaistvuse tõttu järgnes kiire hinnatõus. Tootjatel, kes teadsid, et nende konkurentidel ei ole vabu tootmisvõimsusi, oli nüüd võimalik oma hindu tõsta kartmata, et jäävad turul isolatsiooni ja kaotavad oma turuosa.

113. Sellele hinnatõusperioodile järgnes hindade stabiilsuse periood, mis kestis 1980. aasta keskpaigast 1981. aasta lõpuni. Hindade stabiilsust on võimalik selgitada asjaoluga, et varude hulk oli väike, tootmisvõimsuse kasutusastmed olid kõrged ja nõudlus, mida mõjutas uute tselluloosiliikide tulek turule, püsis samal tasemel.

114. 1981. aasta neljandas kvartalis leidis jälle aset turu langus, mille põhjuseks olid ülemäärased varud, tootmisvõimsuse kasutusastmete langus ja paberi nõudluse vähenemine kogu maailmas. Aastatel 1975–1977 valitsenud eriliste tegurite – kõrge inflatsioonimäära ja Rootsis ladustamise subsideerimise – puudumine selgitab hindade kiiremat langust.

iii) Mitmed asjaomasele turule omased tegurid on vastuolus hindade kooskõlastamist puudutavate väidetega

115. Eksperdid analüüsisid turu struktuuri ja hinnatendentse kõnealusel perioodil ning väidavad, et mitmed sellele turule omased tegurid ja mehhanismid on vastuolus hindade kooskõlastamist puudutavate väidetega. Nendeks teguriteks on väidetava kooskõlastamise osapoolte rühmadest väljaspool tegutsevate tegelike ja potentsiaalsete ettevõtjate olemasolu, muutuvad turuosad, tootmiskvootide puudumine ja asjaolu, et tootjad ei kasutanud ära erinevate importivate riikide nõudluse elastsuse erinevusi.

116. Esimese teguri osas tuleks märkida, et oma otsuse punktis 137 nentis komisjon, et kooskõlastamise osapoolte rühmast väljaspool tegutsevad ettevõtjad tootsid 40% ühenduse turul tarbitavast tselluloosist. Arvestades selle turuosa suurust, oleks kartellil olnud keeruline tegutseda ainult nende ettevõtjate vahel, keda süüdistatakse hindade kooskõlastamises seisnevas rikkumises.

117. Komisjon väidab selle tähelepanekule vastuseks, et ta loobus nende nn kartelliväliste tootjate vastu menetluse algatamisest, kuna komisjoni arvates need tootjad vaid järgisid kõnealusel perioodil vaidlusaluse otsuse adressaatideks olevate tootjate eeskju.

118. Selle argumendiga ei saa nõustuda. See argument on täiesti kokkusobimatu komisjoni poolt tabeli 6 kohta esitatud põhjendustega, mis puudutavad kooskõlastamises

osalenud tootjate määratlemist. Kui – nagu osutati eespool punktis 58 – ainult asjaolu, et tootja teatas sama perioodi osas mõne teise tootjaga võrreldes samasuguse hinna, kujutaks endast tõepoolest piisavat tõendit hindade kooskõlastamise fakti kohta, siis oleks asutamislepingu artiklis 85 ette nähtud rikkumismenetlust ilmselgelt tulnud laiendada ka neile nn kartellivälistele tootjatele, kes “vaidlusaluse otsuse adressaatideks olevate tootjate eeskuju” järgides teatasid samasugustest hindadest kui need ettevõtjad, kellele määrati trahvid komisjoni otsuse resolutiivosa artikli 1 lõike 1 alusel.

119. Teise teguri osas on eksperdid väitnud, et vaidlusalusele otsusele lisatud tabeli 2 kohaselt toimusid turuosades aastatel 1975–1981 muutused. Need muutused peegeldavad tootjatevahelist konkurentsi ja kvootide puudumist.

120. Seoses erinevate liikmesriikide vahel hinnaerinevuste puudumisega märgivad eksperdid, et komisjon oma otsuse punktides 136–140 ebaõigesti väitnud, et tselluloositootjad oleksid pidanud kasutama ära erinevate liikmesriikide hinnaelastsuse erinevusi. Ekspertide sõnul oleks ettevõtjatel selleks pidanud olema võimalik turgu jagada, mis oleks aga olnud võimalik ainult siis, kui eksisteerinuks kõiki olemasolevaid ja potentsiaalseid tarnijaid hõlmav tegelik kartell, mis oleks suutnud tagada liikmesriikidevahelise edasimüügi ja eksportimise keelu järgimise. Eeltoodud arvestades on hindade ühtsuse näol hoopis tegemist argumendiga, mis räägib turu tavapärasel toimimisel põhineva selgituse kasuks.

iv) Ekspertide konkreetsete märkused komisjoni selgituste kohta

121. Ekspertid on esitanud mitmeid konkreetseid märkusi komisjoni selgituste kohta. Need märkused puudutavad transpordikulude mõju hindadele, tellimuste suurust, kulude erinevusi ja salajaste hinnaalanduste võimaldamist.

122. Vastuseks komisjoni väitele, et hinnad oleksid pidanud sihtkohtade lõikes erinema, märgivad eksperdid, et tselluloosi sihtkohtadel, milleks olid kas Atlandi ookeani äärsed sadamad või Balti mere äärsed sadamad, oli transpordikuludele väga väike mõju. Sihtkoht võinuks kulusid mõjutada maksimaalselt 10 USA dollari võrra tonni kohta. Vastupidiselt komisjoni poolt väidetule on see erinevus liiga väike, et mõjutada hindu neis kahes tsoonis.

123. Teiseks selgitavad eksperdid, miks nende arvates ei viinud suured tselluloositellimused järskude hinnalangusteni. Sellised tellimused ei võimalda mitmel põhjusel kulusid märkimisväärselt kärpida: esiteks on puidutselluloos tavaliselt standardne toode, mis tarnitakse anonüümsest laost; teiseks on tootjatel tavaks paigutada oma laod suurtesse vastuvõtusadamatesse; kolmandaks eelistavad paberitootjad suurte koguste tellimisel tselluloosi tarnimist mitmes jaos, kuna nad kasutavad erinevat liiki tselluloosi. Lõppude lõpuks piirduvad suurte tellimustega seostatavad mastaabisäästud üld- ja halduskuludega.

124. Kolmandaks arvavad eksperdid, et isegi kui reaalsed mastaabisäästud saavutati, siis mõjutasid neist tulenenud tootjate kulude erinevused ainult tootjate kasumeid, mitte hindu.

125. Lõpuks märgivad eksperdid, et kui allahindlused olid salajased, siis seda mitmetel põhjustel, mis ei sõltunud tselluloositootjatest: mõnedes riikides, näiteks Prantsusmaal, on allahindlused, mis ei ole põhjendatavad kulude kokkuhoiuga, ebaseaduslikud; kuna allahindlused on reeglina seotud aastaste kogustega, siis ei saa neid arvutada enne majandusaasta lõppu. Just ostjad on need, kes soovivad allahindlused saladusse jätta, osalt selleks, et tagada soodsamate hindade abil teatav eelis konkurentide ees, ja osalt selleks, et takistada paberiootajaid hinnaalandust taotlemast.

3. Järeldused

126. Eeltoodud analüüsi alusel tuleb otsustada, et käesoleval juhul ei ole tegevuse kooskõlastamine sarnase käitumise ainuke usutav selgitus. Esiteks võib hinnateadete süsteemi pidada otstarbekaks reageeringuks asjaolule, et tselluloosituru näol oli tegemist pikaajalise turuga, ja nii ostjate kui müüjate vajadusele piirata kauplemisriske. Lisaks võib hinnateadete edastamise kuupäevade kokkulangemist pidada turu märkimisväärse läbipaistvuse otseseks tagajärjeks, kusjuures seda läbipaistvust ei pruugi pidada kunstlikuks. Lõpuks tuleb märkida, et hindade sarnasust ja hinnamuutusi võib rahuldavalt selgitada turu oligopolistlike tendentsidega ja teatud ajavahemikel valitsenud spetsiifiliste asjaoludega. Seega ei tõenda komisjoni poolt tuvastatud sarnane käitumine tegevuse kooskõlastamist.

127. Kindlate, täpsete ja omavahel kooskõlas olevate tõendite kogumi puudumise tõttu tuleb otsustada, et komisjon ei ole teatatud hindade kooskõlastamist kindlaks teinud. Seega tuleb vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 1 tühistada.

IV — Hindade kooskõlastamine KEA tegevuse raames

128. Ameerika Ühendriikide hagejad, välja arvatud Bowater, on palunud Euroopa Kohtul tühistada vaidlusaluse otsuse resolutiivosa artikli 1 lõige 3, milles märgiti, et KEA liikmed kooskõlastasid omavahel teatatud hinnad ja tegelikud tehinguhinnad, mida kohaldati tselluloosi tarnimisel ühendusse, ning vahetasid tarnetega seoses konkreetseid ettevõtjaid puudutavat hinnateavet. KEAd süüdistati tselluloosi tarnehindade osas soovitude andmises.

129. Nimetatud säte tühistati ülal osundatud 27. septembri 1988. aasta otsusega KEAd puudutavas osas.

A. Teatatud hindade kooskõlastamine ja tehinguhindade kohta teabe vahetamine

130. Teatatud hindade kooskõlastamise ja tehinguhindade kohta teabe vahetamise uurimisel tuleb kõigepealt käsitleda tselluloosirühma poolt vastu võetud tegevuspõhimõtete artiklit II a. Selle artikli kohaselt peavad tselluloosirühma liikmed aeg-ajalt kohtuma, et kehtestada ühehäälselt tselluloosi müügihinnad, mida nimetatakse “KEA soovitatud hindadeks”, ja teatama nendest hindadest oma klientidele. Kui KEA liikmed otsustavad sellegipoolest kohaldada teistsuguseid hindu, mida neil on õigus teha, peavad nad sellest eelnevalt teatama tselluloosirühma juhile, kes võib vajaduse korral otsustada kutsuda kokku rühma täiendava koosoleku, et arutada kohaste meetmete rakendamise üle.

131. Kuna tootjad kohtusid aeg-ajalt, et leppida kokku “KEA soovitatud hindades”, on ilmne, et KEA liikmetest tootjad kooskõlastasid nende poolt teatatud puidutselluloosi hinnad selle assotsiatsiooni tegevuse raames. Samuti tuleks märkida, et kohustudes eelnevalt teatama kõikidest kõrvalekaldumisest ühise kokkuleppega kehtestatud hindadest, seadsid KEA liikmetest tootjad sisse süsteemi teabe vahetamiseks oma tulevase tegevuse kohta, mida tuleb pidada konkurentsi piiravaks.

132. Eeltoodud järeldused on ilmselged ja hagejad vaidlevad asjatult neile vastu, väites, et tselluloosirühma poolt kehtestatud “KEA soovitatud hindu” alati ei järgitud. See argument viitab kaudselt asjaolule, et vähemalt mõnede perioodide osas teatasid hagejad oma klientidele KEA soovitatud hinnad ja seega kooskõlastasid need hinnad omavahel.

B. Tehinguhindade kooskõlastamine

133. Komisjon märkis vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõikes 3 veel, et KEA liikmetest hagejad kooskõlastasid omavahel ka tegelikud tehinguhinnad.

134. Ehkki artikli 1 lõikes 3 ei ole konkreetsetele perioodidele viidatud, tuleb otsustada, et see rikkumine leidis aset aastatel 1975 ja 1976. Oma otsuse punktides 120 ja 121 märgib komisjon, et KEA soovitatud hindu järgiti “vähemalt aastatel 1975 ja 1976”, samas kui “aastatel 1977 ja 1978 võisid teatatud hinnad ja tegelikud müügihinnad omavahel erineda”. Mõned hagejad järeldasid neist süüdistustest, et komisjoni arvates ei järgitud KEA soovitatud hindu aastatel 1979, 1980 ja 1981. Komisjon vastas, et ta “pidi oma väidete puhul tuginema aastatele 1975 ja 1976”, kuna “tema käsutuses ei olnud vajalikku teavet KEA soovitatud hindade kohta aastatel 1979–1981”. Neist väidetest ilmneb, et rikkumise periood piirdub aastatega 1975–1976.

135. Selle rikkumise üle otsustamisel tuleb silmas pidada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt (vt eelpool osundatud otsus kohtuasjas Hoffman-La Roche) tuleb kaitseõiguste tagamiseks asjaomastele ettevõtjatele enne komisjoni otsuse vastuvõtmist anda võimalus esitada oma seisukohad nende vastu esitatud süüdistuste kohta ja nende süüdistuste aluseks olevate dokumentide kohta.

136. Oma 25. novembri 1988. aasta ja 16. märtsi 1989. aasta määrustega tegi Euroopa Kohus kahele ekspordile ülesandeks muu hulgas teha kindlaks, kas komisjoni poolt uurimise käigus ja seega enne vastuväiteteatise edastamist kogutud dokumendid kinnitavad komisjoni järeldust, et tootjate poolt kohaldatud tegelikud müügihinnad langesid kokku nende poolt teatatud hindadega.

137. Euroopa Kohtule 10. aprillil 1990. aastal esitatud ekspertarvamusest ilmneb, et vastuväiteteatise koostamise ajal ei olnud komisjoni käsutuses piisavalt müügiarveid põhjendamaks oma väidet, et KEA liikmed olid pannud toime rikkumise, mis seisnes tehinguhindade kooskõlastamises. Selle ekspertarvamuse lisast 15-1 ilmneb selgelt, et nimetatud assotsiatsiooni kolme liikme (Chesapeake Corporation, Mead Corporation ja Scott Paper) puhul ei olnud komisjoni käsutuses ühtki müügiarvet, Crown Zellerbach'i puhul oli komisjonil ainult kolm müügiarvet ja IPSi puhul oli komisjonil neli müügiarvet.

Lisaks olid need IPSi müügiarved seotud aastatega 1977 ja 1978, millele rikkumine ei laiene.

138. Eeltoodust tuleneb, et tehinguhindadega seotud rikkumise tuvastamisel pidi komisjon tuginema peamiselt pärast vastuväiteteatise koostamist kogutud dokumentidele. Kuna KEA liikmetel ei olnud võimalust nende dokumentide kohta oma seisukohti teatavaks teha, tuleb vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 3 kaitseõiguse tagamatajätmise tõttu tühistada kõnealust rikkumist puudutavas osas.

C. Mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele

139. Asutamislepingu artikli 85 kohaselt võib komisjon määrata konkurentsi piirava tegevuse puhul sanktsioone ainult siis, kui see tegevus mõjutab liikmesriikidevahelist kaubandust.

140. Oma otsuse punktis 136 ja sellele järgnevatel punktides väljendab komisjon arvamust, et hagejate tegevus mõjutas liikmesriikidevahelist kaubandust. Kõnealusest tegevusest tulenenud ühtsed hinnad takistasid kaubandust, mis muul juhul oleks võinud nõudluse, valuutakursside ja transpordikulude erinevuste tõttu liikmesriikide vahel tekkida. Selle kaubandusega oleksid tegelenud iseseisvad vahendajad ja paberitootjad, müües ülemäärast tselluloosi mõne teise liikmesriigi aktiivsemal turul.

141. KEA liikmetest hagejad vaidlesid sellele väitele vastu, esitades kolm peamist vastuväidet. Hagejad väitsid esiteks, et nende tegevus piirdub tselluloosi eksportimisega ühendusse ja see ei mõjuta liikmesriikidevahelist kaubandust. Teiseks on asjaomase tootega kauplemine liikmesriikide vahel praktiliselt olematu, kuna need vähesed tselluloositehased, mis ühenduses tegutsevad, kasutavad sisuliselt kogu oma toodangu ära omaenda paberivabrikutes. Lisaks märkisid hagejad, et ladustamiskulude tõttu ostavad paberitootjad reeglina tselluloosi ainult omaenda tarbeks. Lõpuks väitsid hagejad, et nende turuosa oli liiga väike, et nende tegevus võinuks avaldada liikmesriikidevahelisele kaubandusele märkimisväärset mõju.

142. Euroopa Kohus märgib esimesele kahele väitele vastuseks, et on juba varem otsustanud (vt otsus kohtuasjas 123/83: *BNIC v. Clair*, EKL 1985, lk 391), et igasugune kokkulepe, mille eesmärk või tagajärg seisneb vahetootete hindade kehtestamise kaudu konkurentsi piiramises, võib mõjutada ühendusesisest kaubandust ka siis, kui selle vahetootega liikmesriikide vahel ei kaubelda, ent kui selle toote näol on tegemist mõne muu ühenduses turustatava toote toorainega. Käesoleval juhul tuleb meenutada, et puidutselluloosi hind moodustab 50–75% paberi hinnast ja järelikult ei ole kahtlust, et tselluloosi hindade kooskõlastamine mõjutab paberiga kauplemist liikmesriikide vahel.

143. Samuti tuleb lükata tagasi KEA liikmete kolmas argument, mis põhineb nende turuosa väiksusel. Selle argumendiga seoses tuleb meenutada, et – nagu Euroopa Kohus on mitmel puhul osutanud (vt näiteks otsus liidetud kohtuasjades 100–103/80: *Musique Diffusion française v. komisjon*, EKL 1983, lk 1825) – igasugune kokkulepe võib liikmesriikidevahelist kaubandust mõjutada siis, kui objektiivsete õiguslike või faktiliste asjaolude põhjal on võimalik pidada piisavalt tõenäoliseks, et see kokkulepe võib otseselt või kaudselt avaldada tegelikku või potentsiaalset mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele.

struktuurile sellisel moel, et liikmesriikidevahelise ühtse turu eesmärgi saavutamine satub ohtu.

144. Käesoleval juhul ilmneb vaidlusalusele otsusele lisatud tabelist 2, et Ameerika Ühendriikide tootjate poolt eksporditud tselluloos moodustas kõnealusel ajavahemikul 14,10–17,67% kogu ühenduses tarbitud tselluloosist. Kuna selliseid turuosasid ei saa pidada väikesteks, tuleb otsustada, et teatatud hindade kooskõlastamine ja teabevahetus KEAs võis avaldada mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele.

D. Mittediskrimineerimise põhimõtte kohaldamine

145. KEA liikmed kritiseerivad vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõiget 3, väites, et sellega on neid Fincell'iga võrreldes diskrimineeritud. Oma otsuse punktis 135 väljendab komisjon kavatsust käsitleda Fincell'i tegevuse vastavust asutamislepingu artiklile 85 eraldi otsuses. KEA liikmed väidavad, et Finncell'il on ühenduses KEAga võrreldes rohkem kliente ja et Fincell'i tegevuspõhimõtted, mille kohaselt tuleb tselluloosi turustada ainult selle organisatsiooni kaudu, on piiravamad.

146. See argument ei ole käsitletava rikkumise hindamise seisukohalt oluline. Asjaolu, et komisjon ei süüdistanud mõne hagejaga võrreldes samas olukorras olevat ettevõtjat üheski rikkumises, ei anna alust selle hageja poolt toime pandud rikkumise käsitlemata jätmiseks, eeldusel, et see rikkumine on nõuetekohaselt kindlaks tehtud.

147. Niisiis tuleb eeltoodust tulenevalt vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 3 kaitseõiguste rikkumise tõttu tühistada KEA liikmete poolt tehinguhindade kooskõlastamist puudutavas osas.

V — Kooskõlastamine Fides'i tegevuse raames

148. Vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõikes 4 märgitakse, et St Anne, Finncell ning mitmed Rootsi, Norra, Hispaania ja Portugali tootjad on Fides'i tegevuse raames omavahel vahetanud hinnateavet seoses lehtpuupuidust valmistatud tselluloosi tarnimisega aastatel 1973–1977.

149. Komisjoni otsusest ilmneb, et asjaomaste koosolekute korraldamise initsiatiiv lähtus Soome ja Rootsi tootjatelt, kelle eesmärgiks oli kehtestada teatud tegevuspõhimõtted, mille kohaselt pidid tootjaid müügihindades kokku leppima ja võtma enestele teiste tootjate ees kohustuse põhjendada oma hindade ja ühise kokkuleppega kehtestatud hindade igasuguseid erinevusi. Kanada tootja St Anne piirdus müügihindade kohta teabe vahetamisega ja ta ei aktsepteerinud kirjeldatud tegevuspõhimõtteid.

150. Komisjon on seda rikkumist puudutava väite rajanud mitmesugustele dokumentidele ja teleksisõnumitele, millele viidatakse vaidlusaluse otsuse punktides 44–60. Kõnealusteks dokumentideks on teatud koosolekute protokollid, kirjad, milles tootjad teatasid oma tütarühingutele või müügiesindajatele nende koosolekute käigus tehtud otsustest, ja teatud tootjate poolt nende koosolekutega seoses koostatud ettevõttesised teadaanded.

151. Kanada tootja St Anne ja Soome assotsiatsioon Finncell on taotlenud vaidlusaluse otsuse selle osa tühistamist.

A. St Anne'i osalemine Fides'i koosolekutel

152. St Anne väidab, et vastuväiteteatise ei viidatud tema poolt toime pandud rikkumisele, mis seisnes Fides'i koosolekutel osalemises.

153. Kõigepealt tuleks selle väitega seoses märkida, et Fides'i koosolekutel osalemise osas on vastuväiteteatise mainitud ainult Skandinaavia ja Euroopa tootjaid. Eriti tuleb seda asjaolu silmas pidada vastuväiteteatise osa pealkirjaga "EMÜ asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldatavus" punktide 61 ja 80 puhul. Ainuke erand on siinkohal vastuväiteteatise punkt 32, kus viidatakse 28. märtsi 1977. aasta teleksisõnumile, milles Hispaania tootja Empresa teatas oma müügiesindajale Becelco'le hindadest, mida kohaldasid ühelt poolt Skandinaavia tootjad ning teiselt poolt St Anne, Portucel ja Celbi. Samas aga ei saa seda dokumenti arvesse võtta. Kuna sellele dokumendile viidatakse vastuväiteteatise faktilisi asjaolusid käsitlevas osas ja selle alusel ei ole õiguslikku hinnangut sisaldavas osas mingeid järeldusi tehtud, siis ei saa selle dokumendi alusel teha järeldust tegevuse kohta, milles hagejaid süüdistatakse. Järgmiseks tuleks märkida, et St Anne'i ei mainita vastuväiteteatise lisas VII, milles selle pealkirja kohaselt on loetletud "Fides'i lehtpuutselluloosirühma peamised liikmed".

154. Eeltoodud asjaoludel tuleb otsustada, et vastuväiteteatise edastamise ajal ei võinud hageja St Anne saada teavet vastuväite kohta, mis puudutas tema osalemist Fides'i koosolekutel ega seega end selle vastuväite vastu kaitsta. Kuna seeläbi rikuti määruse nr 99/63/EMÜ artikli 2 lõikes 1 ja artiklis 4 sätestatud nõudeid, tuleb vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 4 tühistada St Anne'i puudutavas osas.

B. Finncell'i osalemine Fides'i koosolekutel

155. Fides'i koosolekutel osalemise kohta väidab Finncell kõigepealt, et vaidlusaluse otsuse punktides 57–60 viidatud teave ja dokumendid koguti pärast vastuväiteteatise edastamist ning et talle ei antud võimalust esitada oma seisukohad nende dokumentide kohta enne komisjoni otsuse tegemist.

156. Komisjoni otsuse tegelikust sõnastusest ilmneb, et kõnealune teave on saadud teiste ettevõtjate poolt vastuväiteteatisele antud vastustest. Kuna sellele hagejale ei antud võimalust esitada oma seisukohad nende dokumentide kohta enne komisjoni otsuse tegemist, tuleb need dokumendid kaitseõiguste järgimise tagamiseks käesolevas menetluses käsitlemata jätta.

157. Finncell on esitanud mitmeid märkusi ka vaidlusaluse otsuse punktides 44–56 esitatud väidete kohta. Esiteks on nende väidetega soovitud näidata, et Finncell kooskõlastas oma hindu Kanada, Rootsi, Norra, Hispaania ja Portugali tootjatega, samas kui vastuväiteteatise süüdistati Finncell'i ainult Prantsuse majandushuvide rühmitusega GEC teabe vahetamises. Teiseks viidati mõnedes kõnealustes dokumentides ainult Skandinaavia tootjatele, kelle hulka Finncell'i tootjad ei kuulu. Kolmandaks käsitleti mõnedes neis dokumentides viidatud arutelude käigus mitte tselluloosi hinda, vaid muid

teemasid, näiteks turusituatsiooni või tootmisvõimsuste kasutamist. Neljandaks rõhutab Finncell, et ta oli oma hinnad kehtestanud juba enne kõnealuseid koosolekuid, mis seega ei avaldanud tema hindadele mingit mõju.

158. Nende argumentidega ei saa nõustuda.

159. Esiteks tuleb märkida, et vaidlusaluse otsuse nendes punktides viidatud kooskõlastamine ei erine osaliste poolt vastuväiteteatise kirjeldatud kooskõlastamisest. Vastuväiteteatise sisalduva õigusliku hinnangu punktis 80 pealkirjaga “Teabe vahetamine Fides’i tegevuse raames” viidatakse tõepoolest ainult GECi ja Finncell’i vahelisele tegevuse kooskõlastamisele. Samas mainitakse hindade kooskõlastamist Fides’i tegevuse raames ka vastuväiteteatise punktis 61 pealkirjaga “Koostöö Skandinaavia tootjate ja teiste Euroopa tootjate vahel”, mis samuti sisaldub õiguslikus hinnangus ja milles viidatakse sama dokumendi punktile 30. Punktis 30 märgib komisjon, et Fides’i koosseisus oli “lehtpuutselluloosirühm, mille tegevuse raames peamised Skandinaavia tootjad ja teised Euroopa ettevõtjad vahetasid teavet”, ja viitab kooskõlastamise osaliste nimekirjale lisas VII.

160. Teiseks on väljaspool kahtlust, et vaidlusaluse otsuse punktides 48, 49, 51, 52 ja 53 viidatud dokumentides kasutatud mõiste “Skandinaavia” hõlmab nii Soome kui Rootsi tootjaid. Isegi kui see nii ei oleks, tuleks lisaks märkida, et punktides 45 ja 54 viidatud dokumentides mainitakse Soome tootjaid nimepidi, ning punktis 53 viidatakse GECi direktori reisile Helsingisse, mille eesmärk oli “uurida võimalusi hindade tõstmiseks alates 1977. aasta teisest poolest”. Vastupidiselt Finncell’i väitele ei saa sellist tegevust pidada ühepoolseks. Punktides 51, 53 ja 54 viidatud dokumentidest ilmneb, et nimetatud reisi eesmärk oli õigustada GECi hinnakäitumist muu hulgas Skandinaavia tootjate poolt väljendatud kriitika tõttu.

161. Vastuseks kolmandale argumendile tuleks märkida, et enamik käsitletud dokumentidest viitavad selgelt hindade üle peetud aruteludele. Eriti kehtib see punktides 48, 49, 52 ja 53 viidatud dokumentide kohta.

162. Lõpuks tuleb öelda, et argument, mille kohaselt Finncell’i hinnad kehtestati enne Fides’i koosolekuid, ei ole asjakohane, sest käitumine, milles komisjon on oma otsuse resolutiivosa artikli 1 lõikes 4 Finncell’i süüdistab, ei seisne mitte ainult tootjate osalemises koosolekutel, millel hinnad kehtestati, vaid ka asjaolus, et tootja surus oma konkurentidele peale tema poolt eelnevalt kehtestatud hinnad.

163. Eeltoodust tuleneb, et tervikuna võttes kinnitavad vaidlusaluse otsuse punktides 44–56 viidatud dokumendid Finncell’i osalemist Fides’i koosolekutel.

C. Mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele

164. Soome hagejad on seisukohal, et üldiselt ei saanud komisjoni poolt väidetud rikkumistel olla mingit mõju liikmesriikidevahelisele tselluloosikaubandusele.

165. Soome hagejad väidavad ka, et vaidlusalune otsus puudutab ainult kaubandust kolmandate riikide ja liikmesriikide vahel ning et sellest ei saa teha mingeid järeldusi

ühendusesisese kaubanduse kohta. Lisaks, tselluloosiga liikmesriikide vahel praktiliselt ei kaubeldagi. Lõpuks väidavad Soome hagejad, et arvestades tselluloositootmise meetodit ning paberitootjate tihedaid sidemeid oma tarnijatega, ei olnud paberitootjatel mingit huvi paralleelse impordi arendamise suhtes.

166. Need argumendid sarnanevad KEA liikmete poolt väidetuga, mistõttu tuleb neile vastata nii, nagu märgiti käesoleva otsuse punktis 143. Need argumendid tuleb seega tagasi lükata.

167. Niisiis tuleb eeltoodust tulenevalt vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 4 kaitseõiguste rikkumise tõttu tühistada tootjat St Anne puudutavas osas.

VI — Eksporti ja edasimüüki keelavad sätted

168. Kanada hagejad St Anne, Westar, MacMillan ja Canfor on palunud Euroopa Kohtul tühistada vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõige 5, milles neid ning teatud Ameerika Ühendriikide, Rootsi ja Norra tootjaid süüdistatakse puidutselluloosi müügilepingutele sätete lisamises, mis keelasid tselluloosi eksportida ja edasi müüa.

169. Vaidlustamata selliste sätete olemasolu, esitasid hagejad endi kaitseks kolm argumenti.

170. Esiteks väidavad hagejad, et need sätted kopeeriti tahtmatult vanematest lepingutest ja jäid tähelepanematus tõttu kõnealustest lepingutest kõrvaldamata.

171. Teiseks kinnitavad need hagejad, et neil sätetel ei olnud lepinguosalistele mingit mõju, kuna ostjad ei lugenud neis sätetes sisalduvaid kohustusi kunagi endile siduvaks ja tootjad ei üritanud kunagi neid sätteid jõustada. Lisaks kõrvaldati need sätted reeglina lepingutest kohe pärast vastuväiteteatise saamist.

172. Lõpuks väidavad need hagejad, et kõnealustel sätetel ei olnud liikmesriikidevahelisele kaubandusele mingit mõju. Omades tselluloositootjatega tihedaid koostöösuhteid, ei soovinud paberitootjad teha tehinguid teistes liikmesriikides asuvate konkurentidega. See oli nii muu hulgas seetõttu, et hinnad olid kogu ühenduses ühesugused ja selliste tehingutega, kui neid oleks tehtud, oleks kaasnenum täiendavad transpordi-, laadimis- ja mahalaadimiskulud. Mõned tootjad rõhutavad ka, et kõnealuseid sätteid sisaldasid vaid vähesed lepingud; St Anne aga juhib muu hulgas tähelepanu asjaolule, et tema poolt asjaomasel ajavahemikul aastas ühenduse turul müüdüd tselluloosikogus moodustas ainult 3% ühenduses tarbitud tselluloosist.

173. Nende argumentidega on hagejad soovinud vaidlustada komisjoni poolt väidetud rikkumise.

174. Kõigepealt tuleb märkida, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 annab komisjonile õiguse määrata ettevõtjatele trahve, kui need on “tahtlikult või hooletusest” rikkunud asutamislepingu artikli 85 lõiget 1. Seega ei saa arvesse võtta asjaolu, et kõnealused sätted lisati lepingutele hooletuse tõttu.

175. Teiseks tuleb silmas pidada, et nagu Euroopa Kohus on mitmel puhul osutanud (vt näiteks otsused kohtuasjades 86/82: Hasselblad v. komisjon, EKL 1984, lk 883, ja kohtuasjas C-277/87: Sandoz v. komisjon, EKL 1990, lk I-45) ei ole asjaolu, et lepinguosalisel ei ole konkurentsi piiravat lepingutingimust tegelikult rakendanud, piisav sellise lepingutingimuse asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 sätestatud keelu kohaldamisalast väljaarvamiseks.

176. Vastuseks nende hagejate kolmandale argumendile tuleks märkida, et sättega, mille eesmärk on takistada ostjat tema poolt ostetud kaupa edasi müümast või ekspordimast, võidakse põhjustada turgude jagamist ja seega mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust on kriteerium, mille eesmärk on pelgalt määratleda ühenduse õiguse kohaldamisalasse kuuluvad lepingud, nagu ilmneb Euroopa Kohtu praktikast (vt otsus liidetud kohtuasjades 56/64 ja 58/64: Consten ja Grundig v. komisjon, EKL 1966, lk 299).

177. Seega tuleb otsustada, et lisades oma lepingutele või üldistele müügingimustele ekspordi ja edasimüüki keelavad sätted, rikkusid hagejad St Anne, Westar, MacMillan ja Canfor asutamislepingu artikli 85 lõiget 1.

VII — Kohustused

178. Ameerika Ühendriikide hagejad, sealhulgas Bowater, ent välja arvatud IPS, ning Kanada hagejad Westar, Welwood, MacMillan, Canfor ja British Columbia on taotlenud vaidlusalusele otsusele lisatud kohustuste täielikku või osalist tühistamist.

179. Hagejad, välja arvatud Bowater, kohustusid kehtestama ja arvetel märkima 50% ühendusse müüdava tselluloosi hinnad ostja asukohariigi vääringus, säilitama kehtestatud hinnad “kuni uue korralduseni”, teatama oma hindadest ainult kohustuste tingimustes määratletud ettevõtjatele, lõpetama hindade kooskõlastamise ja teabevahetuse KEA ja Fides'i tegevuse raames ning lõpetama ostjate suhtes ekspordimise ja edasimüümise keelu kohaldamise. Need kohustused allkirjastanud ettevõtjad saavutasid trahvi märkimisväärse vähendamise.

180. Komisjon on palunud Euroopa Kohtul tunnistada see nõue vastuvõetamatuks. Komisjoni hinnangul on kõnealuste kohustuste võtmise näol tegemist nimetatud hagejate (välja arvatud Bowater, kes neid kohustusi ei allkirjastanud) ühepoolse aktiga ja seetõttu ei saa need kohustused olla asutamislepingu artikli 173 alusel algatatud hagi esemeks.

181. Selle seisukohaga ei saa nõustuda. Hagejate poolt nende kohustuste võtmist tuleb käsitleda sarnaselt rikkumise lõpetamise korraldusega, mis on ette nähtud määruse nr 17 artiklis 3. Euroopa Kohtu poolt liidetud kohtuasjades 6/73 ja 7/73: Commercial Solvents v. komisjon (EKL 1974, lk 223) tehtud otsusest tuleneb, et nimetatud säte annab komisjonile õiguse võtta kõiki meetmeid, mis on vajalikud tuvastatud rikkumise lõpetamiseks ja mis võivad hõlmata nii korraldust teatud toimingu tegemiseks kui korraldust teatud toimingu tegemisest hoidumiseks. Nimetatud kohustuste võtmisel hagejad seega pelgalt nõustusid – igauks oma põhjustel – otsusega, mida komisjonil oli õigus ühepoolset teha.

182. Nimetatud kohustused võib jagada kahte eraldi kategooriasse: esimene kategooria hõlmab näiteks kohustust lõpetada hindade kooskõlastamine ja teabevahetus KEA ja Fides'i tegevuse raames ja kohustust kõrvaldada lepingutest ekspordi ja edasimüüki keelavad sätted. See tähendab nõudeid, mille kohaselt peavad hagejad lõpetama õigusvastase tegevuse, milles neid süüdistatakse vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõigetes 3, 4 ja 5. Teine kategooria hõlmab nõudeid, mille eesmärk on lõpetada hinnateadete süsteemi kasutamine ja vähendada turu läbipaistvust. Kohustus säilitada kehtestatud hindade kehtivus kuni uue korralduseni, kohustus kehtestada ja arvetel märkida 50% ühendusse müüdava tselluloosi hinnad ostja asukohariigi vääringus ning nende ettevõtjate määramine, kellele hindu võib edaspidi teatada, kuuluvad teise kategooriasse.

183. Teise kategooriasse kuuluvate nõuete tühistamise alused tulenevad loogiliselt Euroopa Kohtu poolt eespool märgitust. Kuna ei ole tõendamist leidnud, et hinnateadete süsteemiga ei reageeritud turu nõudmistele ja et selle süsteemiga tekitatud läbipaistvust tuleb pidada kunstlikuks, on ilmne, et selle süsteemi muutmisele suunatud kohustused on põhjendamatud.

184. Nõuetega, millega hagejaid kohustati lõpetama teatud käitumine KEA tegevuse raames, loobuma teabe vahetamisest Fides'i tegevuse raames ning müügilepingutele ja üldistele müügitingimustele ekspordi ja edasimüüki keelavate sätete lisamisest, esitati vaid need järeldused, mida vaidlusaluse otsuse adressaadid pidid oma tulevase käitumise osas otsuse artikli 1 lõigetest 3, 4 ja 5 tegema. Need nõuded on edaspidigi kohaldatavad niivõrd, kui need on seotud rikkumistega, mida Euroopa Kohus ei ole tühistanud.

185. Seega tuleb tühistada kohustused, mis tulenesid komisjoni väidetud rikkumistest, mille Euroopa Kohus on tühistanud.

VIII — Trahvid

186. Eeltoodust tuleneb, et kinnitada saab ainult vaidlusaluse otsuse resolutiivosa artikli 1 lõigetes 3, 4 ja 5 viidatud rikkumisi või mõningaid neist rikkumistest. Meenutame, et nendeks rikkumisteks on KEA liikmete puhul teatatud hindade kooskõlastamine ja konkreetseid ettevõtjaid puudutava hinnateabe vahetamine selles assotsiatsioonis. Finncell'i puhul on rikkumine konkreetseid ettevõtjaid puudutava hinnateabe vahetamine Fides'i tegevuse raames tegutsevate tootjatega ning Kanada hagejate St Anne'i, Westar'i, MacMillan'i ja Canfor'i puhul müügilepingutele või üldistele müügilepingutele ekspordi ja edasimüüki keelavate sätete lisamine.

A. KEAga seotud rikkumised

187. Vaidlusaluse otsuse punktist 146 ilmneb, et Ameerika Ühendriikide tootjatele ei määratud trahve seoses nende osalemisega KEA tegevuses. Kuna käesolevas hagimenetluses käsitletakse seadust Webb Pomerene Act esimest korda, on kostja mõõnnud, et asjaomased tootjad ei olnud teadlikud sellest, et nende tegevus oli vastuolus EMÜ asutamislepinguga.

B. Fides'iga seotud rikkumised

188. Vaidlusaluse otsuse artikliga 3 kohustati Finncell'i teiste Fides'i tegevuse raames tegutsevate tootjatega hinnateabe vahetamise eest tasuma trahvi 100 000 eküü suuruses summas.

189. Sellega seoses tuleks silmas pidada, et Finncell'i roll oli nimetatud assotsiatsioonis kõige olulisem ja et rikkumine kestis 1973. aastast 1977. aastani. Arvestades rikkumise tõsidust ja kestust, tuleb komisjoni kehtestatud trahv jõusse jätta.

C. Ekspordi ja edasimüüki keelavate sätetega seotud rikkumine

190. Vaidlusaluse otsuse artikliga 3 kohustati hagejaid Canfor, MacMillan, St Anne ja Westar maksma trahvi vastavalt summas 125 000 eküüd, 150 000 eküüd, 200 000 eküüd ja 150 000 eküüd.

191. Need trahvid määrati ekspordi- ja edasimüügikeelu rakendamise eest, Canfor'i, MacMillan'i ja Westar'i puhul ka teatatud hindade ja tehinguhindade kooskõlastamisega seotud rikkumiste eest ning St Anne'i puhul ka teatatud hindade kooskõlastamises ja Fides'i koosolekutel osalemisega seotud rikkumiste eest.

192. Kuna nende hagejate puhul on kinnitust leidnud ainult ekspordi- ja edasimüügikeelu rakendamisega seotud rikkumine, tuleb hagejatele määratud trahvisummad üle vaadata.

193. Et ekspordi ja edasimüüki keelavad sätted ohustavad tõepoolest liikmesriikide vahelist kaubandust, siis on selliste sätete näol tegemist asutamislepingu tõsiste rikkumisega.

194. Samas tuleb märkida, et asjaomased ettevõtjad lõpetasid selle rikkumise kiiresti. Ainuke vaidlustatud sätet sisaldanud leping, mille sõlmis Westar, kaotas kehtivuse 31. detsembril 1978, st kaua aega enne 4. septembril 1981 koostatud vastuväiteteatise edastamist. Hagejad Canfor ja St Anne kõrvaldasid vaidlustatud sätted oma müügilepingutest ja üldistest müügitingimustest kohe pärast vastuväiteteatise saamist. MacMillan väidab, et ta eemaldas kõnealuse sätte kõikidest oma lepingutest 1981. aasta lõpul, ja komisjon ei vaidle sellele väitele vastu.

195. Lisaks tuleks juhtida tähelepanu asjaolule, et kõik hagejad on enda kaitseks väitnud, et kõnealune sätte lisati müügilepingutele või üldistele müügitingimustele ainult hooletuse tõttu, ja komisjon ei vaidle sellele väitele vastu.

196. Lõpuks tuleks märkida, et Canfor ja Westar on selle trahvi osas väitnud, et neid on võrreldes tootjaga ITT Rayonier diskrimineeritud. Ehkki ka selle tootja üldised müügitingimused sisaldasid ekspordi ja edasimüüki keelavaid sätteid, ei määranud komisjon sellele tootjale ühtki trahvi. Westar, kelle puhul komisjon tuvastas, et ainult üks müügileping sisaldas kõnealust sätet, väidab, et teda on eriti rängelt diskrimineeritud.

197. Selle väitega ei saa nõustuda. Kui ettevõtja on oma tegevusega rikkunud asutamislepingu artikli 85 lõiget 1, siis ta ei pääse karistusest sel põhjendusel, et mõnele teisele ettevõtjale ei ole trahvi määratud, kui viimatinimetatud ettevõtja olukorda Euroopa Kohtus isegi ei arutata.

198. Eeltoodut arvestades tuleb kõikidele asjaomastele ettevõtjatele määrata trahv summas 20 000 eküüd.

Kohtukulud

199. Euroopa Kohtu 20. märtsi 1990. aasta määrusega otsustati, et Mead Corporation'i esitatud hagi tuleb registrist kustutada ja et otsus kohtukulude kohta tehakse hiljem.

200. Kodukorra artikli 69 lõike 5 kohaselt peab hageja hagit loobumise korral hüvitama kohtukulud, kui vastaspool seda nõuab. Komisjoni taotlusel jäetakse Mead Corporation'i kohtukulud tema enda kanda.

201. Kodukorra artikli 69 lõike 2 kohaselt on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, ja kui kaotanud poolel on mitu isikut, otsustab Euroopa Kohus kohtukulude jaotamise.

202. Käesolevas kohtuasjas kohtukulude jaotamisel tuleb eristada kahe ekspertarvamusega seotud kulusid ja muid kohtukulusid.

203. Ekspertarvamustega seotud kulud tuleb jätta komisjoni kanda, sest need arvamused on seotud komisjoni poolt vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõigetes 1 ja 2 väidetud rikkumistega, mille Euroopa Kohus on tühistanud.

204. Ülejäänud kohtukuludest jääb kaks kolmandikku komisjoni kanda, üks üheksandik KEA liikmetest hagejate kanda, üks üheksandik Finncell'i kanda ning üks üheksandik Kanada hagejate St Anne'i, Westar'i, MacMillan'i ja Canfor'i kanda.

205. Kulude sellise jaotamise puhul on arvesse võetud asjaolu, et komisjon on kohtuvaidluse kaotanud teatatud hindade üldise kooskõlastamisega seotud rikkumise osas, tehinguhindade üldise kooskõlastamisega seotud rikkumise osas, KEA tegevuse raames tehinguhindade kooskõlastamisega seotud rikkumise osas ja Fides'i tegevuse raames teabevahetusega seotud rikkumise osas St Anne'i puhul. KEA liikmetest hagejad on kohtuvaidluse kaotanud teatatud hindade kooskõlastamisega seotud rikkumise osas ja KEA tegevuse raames teabe vahetamisega seotud rikkumise osas. Finncell on kohtuvaidluse kaotanud Fides'i tegevuse raames konkreetseid ettevõtjaid puudutava hinnateabe vahetamisega seotud rikkumise osas ja eelpool osutatud Kanada hagejad on kohtuvaidluse kaotanud ekspordi ja edasimüüki keelavate sätetega seotud rikkumise osas.

206. Kodukorra artikli 69 lõike 4 alusel peab Ühendkuningriigi valitsus, kes astus mitmetes kohtuasjades menetluse komisjoni väidete toetuseks, kandma oma kohtukulud ise.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS (viies koda)

otsustab:

- 1. tühistada komisjoni 19. detsembri 1984. aasta otsuse 85/202/EMÜ EMÜ asutamislepingu artikli 85 alusel menetluse algatamise kohta artikli 1 lõige 1;**
- 2. tühistada nimetatud otsuse artikli 1 lõige 2;**
- 3. tühistada nimetatud otsuse artikli 1 lõige 3 tehinguhindade kooskõlastamist puudutavas osas;**
- 4. tühistada nimetatud otsuse artikli 1 lõige 4 hagejat St Anne puudutavas osas;**
- 5. jätta rahuldamata nimetatud otsuse artikli 1 lõike 5 vastu esitatud hagid nende põhjendamatusesse tõttu;**
- 6. tühistada nimetatud otsusele lisatud kohustused, mis tulenesid komisjoni väidetud rikkumistest, mille Euroopa Kohus on tühistanud;**
- 7. tühistada hagejatele määratud trahvid, välja arvatud Finncell'ile määratud trahv ning välja arvatud Canfor'ile, MacMillan'ile, St Anne'ile ja Westar'ile määratud trahvid, milliseid vähendatakse 20 000 eküüle;**
- 8. jätta Mead Corporation'i kulud tema enda kanda;**
- 9. jätta Euroopa Kohtu poolt tellitud kahe ekspertarvamusega seotud kulud komisjoni kanda;**
- 10. jätta ülejäänud kohtukuludest kaks kolmandikku komisjoni kanda, üks üheksandik KEA liikmetest hagejate kanda, üks üheksandik Finncell'i kanda ning üks üheksandik Kanada hagejate St Anne'i, Westar'i, MacMillan'i ja Canfor'i kanda;**
- 11. jätta Ühendkuningriigi valitsuse kui menetlusse astuja kohtukulud tema enda kanda.**

Rodríguez Iglesias

Zuleeg

Joliet

Moitinho de Almeida

Grévisse

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 31. märtsil 1993. aastal Luxembourgis.

Kohtusekretär

Viienda koja esimees

J.-G. Giraud

G. C. Rodríguez Iglesias